

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра фінансів ім. С.І. Юрія

**УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ДЕРЖАВИ, РЕГІОНУ,
ПІДПРИЄМСТВА ТА ДОМОГОСПОДАРСТВА: ПОГЛЯДИ
НАУКОВЦІВ І ПРАКТИКІВ**

**Збірник матеріалів П'ятої Всеукраїнської науково-практичної Інтернет
конференції**

м. Тернопіль, 12 грудня 2019 р.

Тернопіль, 2019 р.

УДК 336
А 43

**П'ята Всеукраїнська науково-практична Інтернет конференція «УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСАМИ ДЕРЖАВИ, РЕГІОНУ, ПІДПРИЄМСТВА ТА ДОМОГОСПОДАРСТВА:
ПОГЛЯДИ НАУКОВЦІВ І ПРАКТИКІВ»
м. Тернопіль, 12 грудня 2019 р.**

ГОЛОВА РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Кириленко О. П. – завідувач кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, д.е.н.,
професор

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Гупаловська М. Б. – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н.;
Дем'янюк А.В. – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н.;
Карпишин Н.І. – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доц.;
Петрушка О.В. – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доц.;
Савчук С.В. – доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ, к.е.н., доц.

*Розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні
кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ
(протокол № 7 від 18 грудня 2019 р.).*

Управління фінансами держави, регіону, підприємства та
домогосподарства: погляди науковців і практиків: збірн. матер.
П'ятої Всеукраїнської наук.-практ. Інтернет конференції, м. Тернопіль, 12
груд. 2019 р. – Тернопіль: ТНЕУ, 2019. – 97 с.

Коло проблем, які висвітлюються у збірнику конференції, пов'язані з розробкою основних напрямів фінансової політики держави, реформуванням складових фінансового механізму, удосконаленням системи управління фінансами на макро-, мезо- і макрорівнях. Висновки та рекомендації мають вагоме теоретичне значення і можуть бути використані при написанні наукових статей, курсових та дипломних робіт, проведенні інших форм наукових досліджень.

**УДК 336
А 43**

За редакцію, зміст і достовірність даних, а також встановлення фактів плагіату матеріалів, розміщених у збірнику конференції, відповідальність несуть автори.

© ТНЕУ, 2019

ЗМІСТ

Антошин Є. Р КРЕДИТНА ПОВЕДІНКА ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	7
Бездольна А. С. АНАЛІЗ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ НА ВИКОНАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ.....	9
Бунтовська М. В. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕЦЕТРАЛІЗАЦІЇ.....	11
Винниченко П. І. ПЛАНУВАННЯ ТА ФІНАНСУВАННЯ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ОСВІТУ.....	14
Грижак В. Р., Карпишин Н. І. ДИНАМІКА, СКЛАД І СТРУКТУРА ПДФО В ДОХОДАХ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ.....	16
Дем'янюк А. В. Панько Д. Г., ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ.....	19
Дембасюк Д. С. СУТНІСНО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ.....	22
Дудко М. В. МЕХАНІЗМ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ЗА ВИДАТКАМИ.....	23
Жданюк С. А. ВДОСКОНАЛЕННЯ ПДВ У СТРАТЕГІЯХ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКІВ НА СПОЖИВАННЯ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ.....	26

Задорожна І. М. ПЕРСПЕКТИВИ ОПТИМІЗАЦІЇ ОБ'ЄМНО-СТРУКТУРНИХ ПАРАМЕТРІВ ВИТРАТ ДОМОГОСПОДАРСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	30
Кизима Ю. В. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	32
Кириняк Т. П. СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНІМ БОРГОМ.....	35
Китманов П. В. БОРГОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ НА ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ ОСТАННІХ ТЕНДЕНЦІЙ.....	37
Кокота В. М. БЮДЖЕТНИЙ ДЕФЦИТ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ.....	41
Колодій І. О. ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ.....	45
Колодрівський В. В. ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	48
Кучер Р. О. АНАЛІЗ ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ.....	50
Марчук І. М., Михайляк Ю. З. ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ПЕНСІЙНИХ СИСТЕМ.....	53
Мащак М. П. ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ.....	56

Мушинська Н. О. СВІТОВА ДЕРЖАВНА ЗАБОРГОВАНІСТЬ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	58
Нікітюк А. М. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО АУДИТУ.....	60
Олійник Н. В. ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД КАЗНАЧЕЙСЬКОГО КОНТРОЛЮ.....	63
Петрик О. М. ВПЛИВ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	64
Петрушенко В. І. ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ АВТОТРАНСПОРТУ ЯК РЕЗЕРВ ЗБІЛЬШЕННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ.....	68
Прокопець О. О. ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ.....	70
Рибка В. О. ДО ПИТАННЯ ПРО ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА СУСПІЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ.....	73
Сахань А. А. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ.....	77
Столярчук В. В. ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ.....	80
Фірман Ю. В. СУЧАСНИЙ СТАН ВИКОНАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ.....	83

Франків О. В. ДОХОДИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ: ОЦІНКА СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ ФОРМУВАННЯ.....	85
Худик Д. І. УЧАСНИКИ БЮДЖЕТОГО ПРОЦЕСУ НА РІВНІ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ.....	87
Цибульська (Ярова) О. М. ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «БЮДЖЕТНЕ ПЛАНУВАННЯ».....	89
Шум І. Ю. ПАРТИЦИПАТИВНИЙ БЮДЖЕТ ЯК ІНСТРУМЕНТ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ В УПРАВЛІННІ МІСЦЕВИМ БЮДЖЕТОМ: МОЖЛИВОСТІ ТА РИЗИКИ.....	91
Щур У. Р., Семешкіна Х. Д. ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ МІСЦЕВИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В УКРАЇНІ.....	95

Антошин Євген Русланович

студент 2-го курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку,
ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н, доцент Булавинець В. М.

КРЕДИТНА ПОВЕДІНКА ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Одним із видів фінансової поведінки домогосподарств є кредитна поведінка під якою варто розуміти діяльність індивіда або домогосподарства у процесі якої відбувається запозичення коштів на умовах терміновості, зворотності та платності [1, 94].

Вхідними фінансовими потоками є кредитні кошти, які при недостатності власних фінансових ресурсів можуть залучити члени домогосподарств, при цьому активізується їх кредитна поведінка, яку можна оцінити дослідивши динаміку та структуру отриманих кредитів.

Позикові фінансові ресурси домогосподарств характеризують кредитну поведінку домогосподарств. Починаючи з 2014 р. обсяг кредитів наданих домогосподарствам вітчизняними банками почав знижуватися і у 2016 р. становив 163,3 млрд. грн. Однак, починаючи з 2016 р. і до 2018 р. спостерігається зростання рівня кредитної заборгованості населення. Таку ситуацію можна пояснити складною політичною і економічною ситуацією, яка вплинула на зниження рівня доходів населення в країні (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка та структура кредитів, наданих домогосподарствам банками України у 2014–2018 рр.*

Показники	2014		2015		2016		2017		2018	
	млрд. грн.	питома вага, %	млрд. грн.	питома вага, %	млрд. грн.	питома вага, %	млрд. грн.	питома вага, %	млрд. грн.	питома вага, %
Кредити, всього	211,2	100,0	174,9	100,0	163,3	100,0	174,2	100,0	201,1	100,0
Споживчі кредити	135,1	64,0	104,9	60,0	101,5	62,2	122,1	70,1	151,6	75,1
На придбання будівництво та реконструкцію нерухомості	71,8	34,0	66,2	37,9	58,6	35,8	48,3	27,6	44,5	22,1
Інші кредити	4,3	2,0	3,8	2,1	3,3	2,0	3,8	2,3	5,0	2,8

*Складено автором за даними [2]

Члени домогосподарств переважно отримують споживчі кредити з метою придбання побутової чи комп'ютерної техніки, меблів, тощо. Такі кредити також можуть залучатися для оплати навчання, лікування, відпочинку, проведення традиційних обрядів (наприклад весілля). Питома вага споживчих кредитів порівняно з 2014 р. зросла і становила у 2018 р. 75% у кредитному портфелі домогосподарств.

Доволі значні обсяги кредитних коштів члени домогосподарств спрямовують на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості, хоча їх частка в останні роки суттєво скорочується і становила у 2018 р. 22,1%. В минулі роки частка таких кредитів досягала майже 38% у 2015 р.

Інші форми кредитів становили незначну частину кредитного портфеля вітчизняних домогосподарств коливались в межах 2-2,8%.

У процесі оцінки кредитної поведінки домогосподарств України виявлено, що населення не надає переваги кредитам визначеного терміну, а користується як коротко-, так і середньо- та довгостроковими позиченими коштами. Так, частка кредитів залучених на строк до одного року коливалась від найменшого значення у 2015 р. – 23,3% до найбільшого у 2018 р – 36,4%, тобто в останній рік суттєво зросла [2].

Зростання споживчих кредитів пов'язане з максимальною зручністю оформлення та отримання цих кредитів домогосподарствами: розробкою та впровадженням новітніх процедур кредитування; поліпшенням якості надання споживчих кредитів; прийняття до розрахунків неофіційних доходів домогосподарств (без офіційного оформлення); прискорення швидкості оформлення кредитів.

Показник питомої ваги по середньострокових кредитах домогосподарств становив 19,8 у 2015 р. до 27,9% у 2017 р. В свою чергу, частка кредитів терміном погашення понад 5 років суттєво зменшилась і в 2018 р. становила 37,1%, хоча в абсолютній сумі зросли на 45%. З них 51,5% займали іпотечні кредити, що вказує на те, що домашні господарства беруть довгострокові кредити на купівлю житла.

Кредитна поведінка вітчизняних домогосподарств є неоднаковою. Одна частина громадян охоче бере гроші в борг для вирішення своїх поточних проблем. Ці громадяни позитивно ставляться до боргових зобов'язань, мають високу схильність до ризику і прагнуть до швидкого покращення рівня свого матеріального добробуту. Інша – має бажання взяти в кредит, однак побоюється, що не зможе повернути вчасно або

принципово не беруть гроші у борг через те що це погано і боргові зобов'язання призводять до економічної нестабільності і тривоги [1, 94].

Література:

1. Шаманська О. С. Сучасні мотиви та тенденції реалізації кредитної поведінки домогосподарствами в Україні. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*. Серія "Економіка". 2013. № 22. С. 94–96.

2. Кредити, надані домашнім господарствам, за цільовим спрямуванням і строками погашення URL: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=27843415&cat_id=44578#1

Бездольна Алла Сергіївна
студентка 2 курсу ОС «магістр» ННІОТ, ТНЕУ
Науковий керівник – к.е.н., доцент Круп'як І. Й.

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ НА ВИКОНАННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Формування доходів Державного бюджету, як в Україні так і в інших країнах світу, є ключовим аспектом в зростанні економіки країни та перебуває під постійним контролем держави. При цьому наповнення бюджету займає вагоме місце у забезпеченні економічного розвитку країни, адже правильне здійснення бюджетного процесу є запорукою належного і стабільного рівня життя населення.

Рівень доходів державного бюджету залежить від впливу як зовнішніх, так і внутрішніх факторів. Ці фактори можуть мати соціальне, політичне, економічне, національне спрямування. До внутрішніх факторів відносяться: макроекономічні показники (ВВП, рівень інфляції, рівень безробіття, бюджетний дефіцит та їх динаміка); рівень податкових ставок; платоспроможність юридичних і фізичних осіб; рівень тінізації економіки; стабільність національної валюти; внутрішній та зовнішній державний борг; фінансова дисципліна суб'єктів господарювання.

До зовнішніх факторів належать: стан світової фінансової системи; експортні можливості країни; наявність бар'єрів для входження на міжнародні ринки; рівень економічної інтеграції країни; сальдо торговельного балансу країни; рівень зовнішнього державного боргу.

Основними факторами впливу на планування та виконання доходів Державного бюджету України є темпи зростання реального ВВП, темп приросту товарного імпорту або товарного експорту, індекс споживчих цін та валютний курс [1].

Динаміка ВВП віддзеркалює результативність державної фінансової системи та прогресивність державного регулювання суспільно-економічних показників бюджету на основі реального передбачення економічного розвитку та макроекономічного прогнозування, забезпечення тісного прямого взаємозв'язку між бюджетом і національною економікою з метою досягнення оптимальності в мобілізації надходжень до бюджетів України і визначення реальних пріоритетів у процесі їх розподілу та використання.

Темпи приросту мобілізованих доходів до Державного бюджету України за період 2014-2018 років значно перевищують темпи приросту ВВП, що свідчить про певну фінансову стабільність і легалізацію доходів тіньового сектора [2].

Важливим показником впливу на доходи Державного бюджету України є також індекс споживчих цін (рівень інфляції), що також враховується при плануванні доходів та видатків бюджету країни. Надмірно низький рівень інфляції, закладений у проекті Державного бюджету, з одного боку, обмежує плановий розмір надходжень до бюджету, а з іншого – полегшує виконання бюджету, зокрема щодо здійснення видатків, оскільки зібрані податки будуть більшими від запланованих. При цьому практика свідчить, що з метою збільшення дохідної частини бюджету планується надмірно високий рівень інфляції, однак збільшуючи обсяги видаткової частини навпаки унеможлиблюється виконання бюджету через зіставну величину впливу інфляції на формування доходів бюджету і спостерігається невиконання бюджетних призначень.

При плануванні бюджету на 2018 рік був взятий прогнозний показник інфляції 11%, фактичний – 9,8%. Отже, урядом планувався вищий рівень інфляції у порівнянні з її фактичним рівнем. В попередні роки прогнозні показники інфляції менше, ніж фактичні: в 2017 р. прогнозний показник – 8,1%, фактичний – 13,7%; в 2016 р. прогнозний показник – 12%, фактичний – 12,4%; в 2015 р. прогнозний показник – 13,1%, фактичний – 43,3%; в 2014 р. прогнозний показник – 8,3%, фактичний – 24,9% [3].

При плануванні доходів Державного бюджету України також оцінюються експортно-імпортні відносини. Починаючи з 2016 року спостерігалася позитивна динаміка експорту та імпорту, а відповідно і митних надходжень.

У формуванні доходів Державного бюджету вагому роль займає валютний курс. Бюджет 2019 року планувався із розрахунку середнього обмінного курсу 28,2 грн. за долар США. Проте середній курс за січень-серпень 2019 року становив 26,6 грн., восени впав нижче психологічної позначки у 25 грн. Міністерство фінансів України пов'язує недовиконання дохідної частини Державного бюджету станом на вересень 2019 р. із високим курсом гривні.

Таким чином, основними факторами впливу на формування і виконання доходів Державного бюджету України є темпи зростання реального ВВП, темпи зростання товарного імпорту та експорту, індекс споживчих цін та валютний курс. При цьому, темпи приросту мобілізованих доходів до Державного бюджету України значно перевищують темпи приросту ВВП і рівень інфляції, Це свідчить про певну фінансову стабільність і легалізацію доходів тіньового сектора, в результаті чого доходи Державного бюджету зростають.

Література:

1. Звіт Державної фіскальної служби України за 2018 рік. URL: <http://sfs.gov.ua/data/files/240396.pdf>
2. Доходи держбюджету України. Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/2018>
3. Коментар до закриття бюджетного року 2018 року. Міністерство фінансів України. URL: <https://www.minfin.gov.ua/news/view/komentar-do-zakryttia--biudzhethnoho-roku-?category=novini-ta-media&subcategory=vsi-novini>

Бунтовська Марія Володимирівна
студентка 2 курсу ОС «магістр» ННІОТ, ТНЕУ
Науковий керівник - к.е.н., доцент Мелих О.Ю.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕЦЕТРАЛІЗАЦІЇ

Необхідною умовою формування ефективного місцевого самоврядування є децентралізація влади, зокрема – щодо формування доходів місцевих бюджетів. Фахівці у галузі фінансів використовують різні методики при аналізі структури і окремих складових дохідної та видаткової частин місцевих бюджетів, але практично не приділяють уваги комплексній оцінці стану децентралізації місцевих бюджетів. Окремі аспекти формування бюджетної децентралізації та якості управління місцевими бюджетами розглянуто у працях українських вчених І. Луніної [1; 2], О. Кириленко [2] та інших. Проте сьогодні стандартні фінансові показники, що характеризували б стан децентралізації місцевих бюджетів, відсутні.

Проблематика децентралізації як одного із засобів підвищення ефективності функціонування публічної влади уже впродовж тривалого періоду перебуває в полі зору вітчизняних науковців та експертів. Це зумовлено, зокрема, успішною реалізацією засад децентралізації у практиці більшості держав ЄС. Децентралізація означає такий спосіб визначення та розмежування завдань і функцій, за якого більшість з них передається з рівня центральних органів на нижчий рівень [3].

У наукових працях поняття “децентралізація” визначається як спрямоване зверху вниз переміщення, передання органам місцевого самоврядування частини функцій центральної влади [4, 24]. Дослідження децентралізації державної влади і реформ місцевого самоврядування у пострадянських державах дозволили визначити три основні моделі розвитку цих систем [5, 19].

Отже, термін “самоврядування” за своїм змістом близький до категорії “децентралізація”. Але роль децентралізації управління у процесах становлення інституту місцевого самоврядування є визначальною. Адже децентралізація являє собою своєрідну систему управління, за якої частина функцій центральної влади переходить до органів місцевого самоврядування [6]. Цим зумовлена взаємозв’язаність понять “місцеве самоврядування” і “децентралізація”: остання передбачає передання повноважень органів державної влади на місцевий рівень, що слугує поштовхом до розвитку та зміцнення інституту місцевого самоврядування.

Погляди вчених на категорію “децентралізація” різняться і не зводяться до єдиної загальновизнаної точки зору. Певна різниця у трактуваннях цього поняття зумовлена тим, що автори використовують різні підходи до дослідження природи і форм децентралізації.

Оцінюючи фінансову децентралізацію в цілому як позитивне прогресивне явище, необхідно звернути увагу на той факт, що в Україні досі немає чіткого обґрунтування економічного змісту показника стану децентралізації. В економічній літературі для встановлення ступеня децентралізації може бути запропонований показник індексу децентралізації, що визначається через співвідношення доходів місцевої влади із загальними доходами влади і через співвідношення видатків місцевої влади із загальними видатками влади [8, 326]. Вітчизняні дослідники пропонують вимірювати стан фінансової децентралізації в Україні такими характеристиками, як показник фінансової децентралізації доходів (частка місцевих бюджетів за доходами (без урахування міжбюджетних трансфертів) у доходах зведеного бюджету); показник фінансової децентралізації витрат (частка місцевих бюджетів за видатками (без урахування міжбюджетних трансфертів) у видатках зведеного бюджету); узагальнюючий показник фінансової децентралізації. Крім того, стан бюджетної децентралізації можна вимірювати як частку ВВП, яка перерозподіляється через місцеві бюджети.

Таким чином, оцінка стану децентралізації місцевих бюджетів вимагає використання комплексу показників, які б найповніше характеризували фінансову децентралізацію, тобто передбачає розгляд динамічного інформаційного масиву статистичних даних щодо кількісної та якісної оцінки децентралізації місцевих бюджетів.

Література:

1. Луніна І.О. Бюджетна децентралізація: цілі та напрями реформ. *Економіка України*. 2014. № 11. С. 61–75.

2. Луніна І.О., Кириленко О.П, Лучка А.В. та ін. Диверсифікація доходів місцевих бюджетів; [за ред. І.О. Луніної]. К.: Ін-т екон. та прогнозів. НАН України, 2010. 320 с.

3. Бориславська О.М., Заверуха І.Б., Школик А.М. та ін. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України. К.: Центр політико-правових реформ, 2012. 212 с.

4. Побочний І.А. Політико-правові засади децентралізації влади в контексті реформ в Україні. Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в умовах євроінтеграції: матер. Українсько-польської наук. практ. конф. (Дніпропетровськ, 15 листопада 2013 р.). Дніпропетровськ, 2013. С. 24–25.

5. Завгородній В.А., Романов М.Ю. Децентралізація та федералізація: порівняльний аналіз і можливості впровадження в Україні. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2015. № 1. С. 16–23.

6. Бутурлакiна Т.О., Мiнкович В.Т. Фiнансова децентралiзацiя як фактор економiчного зростання рeгiонiв. *Науковий вiсник Ужгородського унiверситету. – Серiя : Економiка*. 2010. № 31.

7. Сало Т. Децентралізація фінансової системи: стан та оцінка рівня в Україні. *Зб. наук. праць “Ефективність державного управління”*. 2013. Вип. 35. С. 324–330.

Винниченко Павло Іванович

студент 2-го курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку,
ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н, доцент Карпишин Н. І.

ПЛАНУВАННЯ ТА ФІНАНСУВАННЯ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА ОСВІТУ

На етапі становлення держави важливу роль відіграє рівень освіти населення, оскільки освіта – суспільне явище, яке впливає на всі сфери економічного життя суспільства та є вагомим елементом на шляху досягнення високих темпів економічного зростання і добробуту суспільства. Ця сфера займається формуванням знань і вмінь молодого покоління, його вихованням, підготовкою кадрів. Спрямованість фінансування освіти реалізовується у той мірі, що визначається державною політикою у сфері освіти.

Місцеві бюджети відіграють важливу роль у соціальному розвитку населення, а саме, в освіті. Недарма основними напрямками використання регіональних бюджетних ресурсів є фінансування освіти. Саме з місцевих бюджетів освіта фінансується більшою мірою.

В теперішній час в Україні планування місцевих бюджетів здійснюється за допомогою програмно-цільового методу. Цей метод планування бюджету спрямовує бюджетні кошти відповідно до пріоритетів суспільного розвитку.

З метою визначення пріоритетності та ефективності бюджетних програм у сфері освіти використовуються різні результативні показники:

а) показники затрат – визначають обсяги та структуру ресурсів, які забезпечують виконання бюджетної програми;

б) показники продукту – використовуються для оцінювання досягнення поставлених цілей (чисельність випускників);

в) показники ефективності - визначаються як відношення кількості вироблених товарів (виконання робіт, надання послуг) до їх вартості в грошовому або людському вимірі вартість навчання одного учня, витрати на один навчальний заклад, кількість навчальних годин на одного вчителя);

г) показники якості – відображають якість вироблених товарів (кількість випускників, які закінчили навчальний заклад з відзнакою, поліпшення рівня освіти (ступінь успішності) [1].

Фінансування видатків на освіту з місцевих бюджетів за 2014-2018 рр. мають тенденцію до збільшення. Так, завдяки освітнім реформам з'явилися нові напрямки фінансування, серед яких фінансування омбудсмена. Це свідчить про пріоритетність державної політики. Проте у % до ВВП, видатки на освіту з державного бюджету знижуються, видатки з місцевих бюджетів починаючи з 2017 р. демонструють незначне збільшення. Так, за 2018 р. видатки на освіту з місцевих бюджетів склали 4,7% до ВВП, що на 0,1% більше, порівняно з 2017 р. (4,6%, що на 0,6% більше у порівнянні з 2016 р). Але, якщо розглянути динаміку видатків на освіту у млн. грн., то варто зазначити, що за 2018 р. видатки з місцевих бюджетів становили 165,7 млрд. грн., що на 29,1 млрд. грн. більше порівняно з 2017 р. і на 84,1 млрд. грн. більше порівняно з 2014 р. [2].

Аналіз функціонування системи планування та фінансування видатків дозволив виявити найважливіші проблеми бюджетного забезпечення галузі освіти, що потребують першочергового вирішення, а саме:

- існування необґрунтованої мережі закладів освіти, яка не відповідає сучасній демографічній ситуації та сприяє нераціональному використанню державної власності та зниженню якості наданих послуг;

- відсутність можливості покращення реального матеріального стану закладів освіти за рахунок держави та приватних інвесторів;

- перехід до фінансування освіти за рахунок освітньої субвенції супроводжується неврегульованістю процесу;

- перерозподіл повноважень між бюджетами різних рівнів, що зумовлений процесами децентралізації, не підкріплений відповідними змінами фінансових надходжень до цих бюджетів.

З огляду на сказане, вирішення проблем фінансування освіти в контексті проведення децентралізації в Україні слід проводити на таких засадах:

1) заходи проведення децентралізації в освіті мають проводитись у загальному контексті реформи децентралізації;

2) необхідно відмовитись від принципу фінансування закладів освіти, тобто утримування закладів освіти, а перейти до фінансування якісної освіти учнів;

3) децентралізація управління освітою має відбуватись з урахуванням особливостей регіонів, їх виробничого потенціалу, демографічної ситуації та інтересів територіальних громад [3].

Отже, місцеві бюджети у фінансуванні освіти відіграють важливу роль, оскільки більшість напрямів освіти фінансується саме з місцевих бюджетів. Фінансування видатків місцевих бюджетів відбувається більшою мірою через освітню субвенцію з державного бюджету місцевим. Таке фінансування не дає змогу значною мірою оцінювати пріоритетні напрямки видатків та підтримувати освіту на належному рівні. І саме тому потребує змін, враховуючи зарубіжний досвід.

Література:

1. Все про програмно-цільовий метод у бюджетному процесі: важливо для об'єднаних громад URL:

<https://decentralization.gov.ua/news/3906>

2. Річні звіти Державного Казначейства України про виконання Державного та місцевих бюджетів України. URL: <http://www.treasury.gov.ua>

3. Доходи і видатки місцевих бюджетів: коротко про головне. Видатки за функціями. URL: <http://cost.ua/budget/expenditure/>

Грижак Володимир Романович

студент 2-го курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку,
ТНЕУ

Карпишин Наталія Іванівна

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ

ДИНАМІКА, СКЛАД І СТРУКТУРА ПДФО В ДОХОДАХ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

Найвагомішим бюджетоутворюючим податком місцевих бюджетів України є податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), поступления від якого у 2018 році займали більше 52% в доходах місцевих бюджетів (без трансфертів), і майже 60% в структурі всіх податкових надходжень місцевих бюджетів України (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка доходів, податкових надходжень та ПДФО до місцевих бюджетів України, млрд. грн.*

*Складено автором на основі [1]

Як видно з вищенаведеного рисунку, за 2014-2018 рр. обсяг надходжень від ПДФО до місцевих бюджетів України суттєво зріс. Лише у 2015 році, коли в країні відбувались складні політичні і економічні зміни, розмір надходжень від податку скоротився на 7,7 млрд. грн. Однак, в наступні роки, завдяки децентралізацій реформі, змінам в бюджетному законодавстві та підвищенню рівня мінімальної заробітної плати в країні, ПДФО почав зростати і порівняно з 2015 р. збільшився у 2,5 рази та становив 138,2 млрд. грн.

У процесі реформи бюджетної децентралізації ПДФО став одним із мотиваційних чинників заохочення територіальних одиниць до об'єднання. ПДФО займає найбільшу частку в загальній структурі джерел формування власних доходів ОТГ і є лідером і темпах приросту – +

227,4% у січні-грудні 2018 р. в порівнянні з 2017 р. Частка надходжень від податку на доходи фізичних осіб у 2017 р. склала 40,4%, а у 2018 р. – 56,7% у загальному обсязі доходів бюджетів ОТГ. Загалом, за два останніх роки надходження від цього податку в доходах бюджетів ОТГ зросли в 3,3 рази і становили 11 880,3 млн. грн. Збільшення обсягів надходжень від податку на доходи фізичних осіб зумовлено легалізацією виплати заробітної плати, позитивними тенденціями зростання доходів низькооплачуваних верств населення через підвищення мінімальних соціальних гарантій та зростанням у 2017-2018 рр. заробітної плати загалом [2].

ПДФО – це податок, який справляється з доходів громадян, одержаних у вигляді заробітної плати, спадщини, доходів від продажу нерухомого та рухомого майна, подарунків тощо. Кожен із видів загального оподаткованого доходу платника податку на доходи фізичних осіб оподатковується відповідно до норм і правил, установлених у Податковому кодексі України.

Надходження від ПДФО, який сплачують податкові агенти з доходів платника податку у вигляді заробітної плати, займали найбільшу частку – 84,9% в загальній структурі ПДФО місцевих бюджетів України у 2018 році [1]. Такими податковими агентами в основному є державні та комунальні заклади, установи, органи державної і місцевої влади, комунальні підприємства, оскільки ці суб'єкти господарювання дотримуються законодавства про працю, бюджетного і податкового законодавства і не ухиляються від сплати ПДФО до місцевих бюджетів. В свою чергу, приватні підприємства та фізичні особи-підприємці, які платять ПДФО на території громади, нерідко занижують розмір фонду оплати праці або використовують нелегальну робочу силу, внаслідок чого зменшують базу оподаткування ПДФО і відповідно його надходження до місцевих бюджетів.

Важливе місце в структурі ПДФО, яке надходить в місцеві бюджети України, займають податки на доходи фізичних осіб, які сплачують податкові агенти з доходів платника податку інших, ніж заробітна плата – 7,2% у 2018 році. Юридичні чи уповноважені особи виступають податковими агентами і зобов'язані сплачувати ПДФО з доходів фізичних осіб, якщо ті продають (обмінюють) чи здають їм в оренду (суборенду) земельні ділянки, рухоме і нерухоме майно (житлове і нежитлове). Також до податкових агентів належать самозайняті особи, які здійснюють незалежну професійну діяльність, і фізичні особи-підприємці, які

провадять підприємницьку діяльність на загальній системі оподаткування і яким теж належить платити ПДФО з отриманих доходів.

ПДФО до місцевих бюджетів зобов'язані сплачувати фізичні особи за результатами річного декларування. В 2018 р. сума надходжень ПДФО до місцевих бюджетів України від фізичних осіб становила 2,8 млрд. грн., а це лише 2% в загальній сумі ПДФО. Обов'язок з подання річної декларації про майновий стан і доходи виникає у громадян, які у звітному році отримували: доходи, із яких під час їх нарахування чи виплати протягом звітного року не утримувався податок на доходи фізичних осіб; доходи від фізичних осіб, які не мають статусу податкових агентів (наприклад, дохід від надання нерухомості в оренду фізичній особі, яка не є суб'єктом підприємницької діяльності); іноземні доходи; інші доходи, декларування яких передбачено чинним законодавством [4].

Сьогодні необхідно використати ресурси сектору тіньової економіки, як джерела податкових надходжень і підвищити фіскальну ефективність податку на доходи фізичних осіб.

Література:

1. Звітність про виконання бюджетів. Державна казначейська служба України: Офіційний веб-сайт. URL: <http://treasury.gov.ua/main/uk/index>.
2. Фінансова децентралізація: результати 2018 року та перспективи 2019 року URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/382/Fourpager.pdf>
3. Карпишин Н.І, Ніпіаліді О. Ю. Податок на доходи фізичних осіб: практика і проблематика справляння в місцеві бюджети України. *Інноваційна економіка*.2019. № 5-6. С. 169-174.
4. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI URL: <http://zakon3.rada.go^ua/laws/show/2755-17>.

Дем'янюк Антоніна Вікторівна

к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія ТНЕУ

Панько Дмитро Геннадійович

студент 2-го курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку,
ТНЕУ

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Дослідження проблем формування дохідної частини Державного бюджету України та пошуку резервів їх зростання є актуальним, в першу чергу тому, що бюджет відображає економічний рівень розвитку держави, тому завдяки ефективному здійсненню бюджетного процесу забезпечується економічно-соціальна стабільність та суспільний добробут громадян. За рахунок доходів Державного бюджету України фінансуються програми соціального захисту населення, соціальні та культурні заходи, наука та державні капітальні вкладення у розвиток галузей і структурну перебудову економіки [4, с.141].

Згідно Бюджетного кодексу України, доходи бюджету – це податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ) [1].

Таким чином, згідно діючої класифікації доходів бюджету, вони класифікуються за наступними розділами [1]:

- 1) податкові надходження;
- 2) неподаткові надходження;
- 3) доходи від операцій з капіталом;
- 4) трансферти.

Податковими надходженнями визнаються встановлені законами України про оподаткування загальнодержавні податки і збори (обов'язкові платежі) та місцеві податки і збори.

Неподатковими надходженнями є доходи від власності та підприємницької діяльності; адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності; інші неподаткові надходження.

Доходи від операцій з капіталом мобілізуються неподатковим методом і включають наступні групи надходжень: надходження від продажу основного капіталу; надходження від реалізації державних запасів товарів; надходження від продажу землі і нематеріальних активів.

Трансферти – це кошти, одержані від інших органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі.

Важливо зазначити, що доходи Державного бюджету України на 2019 рік було сформовано на основі прогнозних макроекономічних показників економічного і соціального розвитку України на 2019 рік та

завдань бюджетної політики, які спрямовані на забезпечення збалансування державних фінансів, визначених в Основних напрямках бюджетної політики на 2019–2021 роки. В 2019 році планується зниження частки доходів державного бюджету у ВВП країни на 1%. При цьому основне зменшення частки зафіксоване по загальному фонду державного бюджету (без урахування міжбюджетних трансфертів). Проте планується загальне зростання доходів державного бюджету на рівні 9,9%, тоді як у 2018 році порівняно з 2017 роком показник становив 19%. Що стосується структури доходів державного бюджету, то в 2019 році вона не ідентична 2018 року, окрім податкових надходжень. Найбільше зростання доходів на 2019 рік – 258% – заплановано від операцій з капіталом. Такий темп приросту спричинений планованим збільшенням надходжень від реалізації матеріальних цінностей державного резерву, розмір неподаткових надходжень має найменший позитивний темп приросту – 2,9% [3].

Ключовими макроекономічними показниками, які вплинули на визначення прогнозованих сум податків (основної складової державних доходів), стали: фонд оплати праці найманих працівників; грошове забезпечення військовослужбовців; прибуток прибуткових підприємств; кінцеві споживчі витрати домогосподарств; експорт та імпорт товарів і послуг; обмінний курс гривні до долара США; обсяги виробництва підакцизних товарів; видобуток корисних копалин та ін. показники [3].

У результаті дослідження дохідної частини Державного бюджету України стає очевидним, що залучення та розподіл бюджетних коштів в Україні має низку проблем. До основних доцільно віднести наступні [2]: відсутність чіткої стратегії щодо складання бюджету та контролю за реалізацією бюджетних програм, недосконалість фіскальної політики, застарілість підходів до фінансування, що спричиняє великий обсяг необґрунтованих видатків.

Література:

1. Бюджетний кодекс України зі змінами і доповненнями. URL: <https://www.profiwins.com.ua/uk/legislation/kodeks/927.html> (дата звернення: 25.11.2019)
2. Західна О. Р., Петик Л. О., Щур-Живко О. С. Аналіз доходів та видатків Державного бюджету України. *Молодий вчений*. 2018. № 2 (54). С. 714-718.

3. Оцінка дохідної частини проекту Державного бюджету України на 2019 рік. URL: <https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/2018-10-03-bjudzhet-2019-dohody.pdf> (дата звернення: 25.11.2019).

4. Першко Л., Волошенюк Ю. Формування дохідної частини Державного бюджету України в сучасних умовах. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Економічні науки*. 2017. № 2 (9). С.137-142.

Дембасюк Дмитро Сергійович
студент 2 курсу магістратури ННІОТ, ТНЕУ
Науковий керівник – к.е.н., доц. Гупаловська М.Б.

СУТІСНО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ

Державний борг виступає об'єктивним економічним явищем, що зумовлене залученням додаткових ресурсів державою на умовах кредиту для забезпечення реалізації завдань та функцій, покладених на неї. Основними причинами формування заборгованості держави є бюджетний дефіцит, економічна криза, зменшення податкових надходжень або необґрунтоване збільшення видатків державного бюджету, негативне сальдо платіжного балансу країни [1].

Основною метою механізму управління державним боргом є забезпечення платоспроможності держави, зокрема можливостей погашення заборгованостей за рахунок реальних джерел, та сприяння соціально-економічному розвитку.

Дослідження основних етапів формування державного боргу України за час її незалежності дає можливість зробити висновок про постійне удосконалення процесу управління державним боргом України, збільшення переліку застосовуваних боргових інструментів, розвиток відповідної нормативної та методичної бази. В Україні декілька разів була досить складна боргова ситуація, з якою, проте, вдавалось справитись шляхом проведення масштабних реструктуризацій.

На даному етапі боргова ситуація в Україні є вкрай складною. Даний факт підтверджує динаміка державного боргу України, який на кінець 2009 р. становив 316885 млн. грн., а на кінець 2018 р. – уже 2168627 млн. грн. [2]

Аналіз структури державного боргу України за ознакою форми залучення запозичень упродовж останніх п'яти років свідчить, що питома вага гарантованого державою боргу у його загальному обсязі є набагато

меншою, ніж прямого. Значні ризики для макрофінансової стабільності породжує і деформована валютна структура державного боргу.

Управління державним боргом тісно пов'язане із виявленням й оцінкою боргових ризиків, їх моніторингом та розробленням заходів щодо їх мінімізації з метою забезпечення боргової безпеки.

Література:

1. Новосьолова О. Державний борг: діалектика теоретичних уявлень та оцінка сутності. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Економіка*. 2013. № 23. С. 169–173.

2. Статистичні матеріали щодо державного та гарантованого державою боргу України: Міністерство фінансів України. URL: www.minfin.gov.ua/news/borg/borhova-statystyka

Дудко Марія Василівна

студентка 4-го курсу факультету фінансів та обліку, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н, доцент Русін В.М.

МЕХАНІЗМ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ЗА ВИДАТКАМИ

Питання продуктивності використання існуючих фінансових ресурсів, прозорості бюджетного процесу й цільової скерованості бюджетних коштів місцевих бюджетів набувають особливої актуальності у умовах запровадження нових правил бюджетного законодавства, що підтримують більше ефективне використання коштів бюджетів на реалізацію особистих повноважень органом місцевого самоврядування.

Зміни щодо бюджетної політики й нормативних актів, що відбувається під впливом демократичного механізму прийому постанов, ліквідації Державного казначейства України й створення Державної казначейської служби України, розширення їх функцій й завдань, збільшують роль та місце казначейського обслуговування бюджетних коштів, контроль за їхнім використанням, перетворюють й постійно покращують його методи, форми та систему.

Казначейське обслуговування бюджетних коштів реалізується відповідно до ст.43, 78 Бюджетного кодексу України. Державна

казначейська служба України (Казначейство України) забезпечується казначейським обслуговуванням бюджетних коштів на основі введення єдиного казначейського рахунку, відкритого у Національному банку України. Головні функції й завдання Казначейства України зазначені в Положенні про Державну казначейську службу України, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України № 215 від 15 квітня 2015 р. [1].

Джерелами для виконання видатків є кошти місцевих бюджетів, що накопичуються в Єдиному казначейському рахунку й видаються розпорядникам коштів під окремі програми та функції. Крім бюджетних коштів розпорядники коштів місцевих бюджетів за рахунок грошових коштів отриманих ними як плата за виконані роботи та надані послуги (власні кошти).

На основі казначейського обслуговування місцевими бюджетами за видатками належить комплекс організаційних процедур стосовно забезпечень обліку видатковими операціями, здійснюється контроль за цільовим спрямуванням бюджетних коштів й формування фінансової звітності за виконанням бюджетів за видатками. [4].

Існують окремі проблемні питання, що виникають під час казначейського обслуговування місцевих бюджетів за видатками, а саме посадові особи розпорядників і одержувачів коштів державного та місцевих бюджетів недостатньо володіють законодавчою та нормативною базою у фінансовій сфері, а це говорить про те, що підготовка і прийняття на посади посадових осіб, які забезпечують дотримання фінансової дисципліни проводиться на низькому рівні. Низький фаховий рівень працівників сільських і селищних рад з питань бухгалтерського обліку, основ бюджетного законодавства та небажання дотримання його вимог і приводить до прийняття рішень, що суперечать нормативно-правовим актам, які регламентують бюджетний процес.

Низький професійний рівень спеціалістів, які працюють у розпорядника та одержувача коштів місцевих бюджетів, відсутність навиків та досвіду використання комп'ютерної техніки, постійна плінність кадрів також негативно впливають на організацію нормальної роботи і потребують систематичного надання консультацій працівниками органів Казначейства України по вивченню нормативних документів з питань бухгалтерського обліку та звітності бюджетних установ, оформлення документів, що застосовуються в процесі казначейського обслуговування державного та місцевих бюджетів.

Вимоги органів Казначейства України щодо дотримання

законодавчо-нормативних актів при здійсненні платежів сприймаються фінансовими органами та органами місцевого самоврядування як втручання в управління коштами місцевих бюджетів [2].

Сьогодні потребує розвитку та вдосконалення механізм казначейського обслуговування місцевих бюджетів. Рушійною силою в цьому напрямку стало запровадження автоматизованої системи обліку виконання бюджетів - АС «Є-Казна». Вона є важливим фактором в обслуговуванні дохідної і видаткової частини бюджетів та управління бюджетними коштами. На сьогодні було впроваджено сучасну апаратну платформу казначейства, що ґрунтується на основі інтернет-мережі, систему телекомунікацій на рівнях «місто - область», «область - центр», багатопшарову мережу захисту інформації, яка має можливість здійснювати казначейське обслуговування з урахуванням інноваційних, інформаційних технологій, та специфіки фінансового розвитку нашої держави, та доведення його до міжнародних вимог і стандартів [3, с. 10].

Отже, роль органів Державної казначейської служби полягає не у використанні окремих видаткових повноважень, а в комплексному обслуговуванні усіх учасників бюджетного процесу. Напрямами вдосконалення казначейського обслуговування місцевих бюджетів за видатками є:

- оптимізація та постійне удосконалення казначейського обслуговування розпорядників (одержувачів) бюджетних коштів в силу розвитку сучасних інформаційних технологій;
- повноцінне з усіма можливостями використання розпорядниками коштів місцевих бюджетів системи дистанційного обслуговування «Клієнт Казначейства – Казначейство»;
- підвищення достовірності даних з обліку бюджетних коштів й ефективного контролю за їх отриманням і використанням;
- запровадження порядку експерименту обслуговування розпорядників бюджетних коштів шляхом створення виносних робочих місць;
- оптимізація та удосконалення фінансової та управлінської звітності;
- надання можливості ДКСУ одержувати доступ до банківських рахунків розпорядників засобів, і заморожувати їх у випадку несумлінного їхнього використання.

Література:

1. Про Державну казначейську службу України: Постанова Кабінету Міністрів України № 215 від 15 квітня 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215-2015-п>.

2. Волчанська В.І., Гоптарєва О.О. Шляхи удосконалення казначейського обслуговування місцевих бюджетів за видатками. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VSunU/2011_17/Volchanskai.pdf.

3. Голинський Ю.О., Шиманська І.О. Проблеми та шляхи вдосконалення казначейського обслуговування державного та місцевих бюджетів України. *Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. Випуск №12/2017. Ч. 2. Ужгород, 2017. С. 169–172

4. Розум'як А. П. Казначейське обслуговування місцевих бюджетів за видатками. URL: <http://intkonf.org/rozumyak-a-p-kaznacheyskeobslugovuvannya-mistsevih-byudzhetiv-za-vidatkami/>

Жданюк Сніжана Анатоліївна
студентка 2 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку, ТНЕУ
Науковий керівник – к.е.н., доц. Горин В. П.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ПДВ У СТРАТЕГІЯХ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКІВ НА СПОЖИВАННЯ У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

На початку ХХ ст. специфічні акцизи на окремі види товарів та послуг відігравали провідну роль серед податків на споживання. Вони були покликані не тільки наповнити бюджет, але й залучити до оподаткування неможливі верстви населення. Натомість, в сучасний період провідну роль у складі податків на споживання відіграють універсальні акцизи, які в більшості країн набули форми податку на додану вартість, в окремих державах – податку з обороту чи з продажу. Водночас, у зв'язку із лібералізацією міжнародної торгівлі та зняттям міждержавних торговельних бар'єрів стрімко знижується фіскальне значення митних платежів, пов'язане із зменшенням кількості та зниженням ставок мита.

Політика оподаткування процесів споживання у країнах з різним рівнем економічного розвитку має значні відмінності. У податкових системах країн з розвинутою економікою переважають так звані універсальні акцизи, для яких характерна широка база оподаткування, натомість специфічні акцизи та митні платежі застосовують як додаткові фіскальні інструменти. Натомість, у країнах з економікою, що розвивається, фіскальна першість належить саме специфічним акцизам, які забезпечують формування переважної частини надходжень від

оподаткування споживання. Однак, значну частину країн з різною фіскальною роллю податків на споживання об'єднує відносна стабільність податкової бази та реалізація заходів, спрямованих на розвиток податкової культури суспільства [2, с. 211].

Посилення податкової конкуренції між країнами світу у царині прямого оподаткування змушує уряди багатьох держав шукати компенсатори втрати бюджетних доходів саме у податках на споживання. Як наслідок, податки на споживання відіграють дедалі вагомішу роль у стратегіях формування доходів бюджету. Політика підвищення податкового тягаря на процеси споживання важка для реалізації з тих позицій, що негативно сприймається населенням. На відміну від прямого оподаткування, де зв'язок між ставками податків на прибуток і обсягами корпоративних інвестицій не зовсім прямий (адже зекономлені кошти суб'єкти господарювання можуть вивести за кордон або спрямувати на кінцеве споживання), в оподаткуванні споживання зв'язок між вищими ставками податку на рівнем цін на товари і послуги є очевидним. Звісно, в умовах ідеальної конкуренції підвищення податкового тиску на споживчі товари не повністю перекладається на покупців, адже продавці остерігатимуться їх повної відмови від споживання і, відповідно, втрати доходу. Однак, у сучасному світі ідеальна конкуренція практично відсутня, а тому увесь тягар підвищення податків на споживання перекладають на населення. Для уникнення суспільного спротиву, уряди окремих держав віддають перевагу підвищенню ставок специфічних акцизів, натомість залишають ставку податку на додану вартість незмінною. Наприкінці 2000-х років в рамках податкових реформ країн Вишеградської групи (Польща, Чехія, Словаччина, Угорщина) було знижено ставки прямих податків, а для компенсації бюджетних втрат уряди вжили заходів щодо розширення податкової бази з ПДВ та підвищили ставки специфічних акцизів [1, с. 101].

В сучасних умовах податок на додану вартість впроваджений у переважній більшості країн світу, окрім США та кількох країн, що розвиваються. У Канаді, Австралії, Новій Зеландії та ще кількох державах (переважно у тих, які входять до Британської співдружності націй) функціонує аналог податку на додану вартість – податок на товари та послуги (GST). Для прикладу, в Канаді базова ставка цього податку визначена на рівні 5%, однак усі провінції країни мають право встановлювати додатково податок з продажу (ставки варіюються від 0% до 10%). Тому загальна ставка універсального податку на споживання у Канаді коливається у розрізі регіонів від 5% до 15%. У Сингапурі ставка GST складає 7%, а в Австралії – 10% [4]. На відміну від вітчизняної практики, в окремих країнах встановлення ставок універсального акцизного податку частково передано до компетенції місцевих органів

влади, які можуть впроваджувати надбавки до базової ставки, або ж вводити окремий місцевий податок з продажу.

ПДВ є основною формою оподаткування споживання у ЄС, вимоги до його адміністрування регулюють норми законодавства спільноти. Натомість, країни-учасниці ЄС мають певні повноваження щодо регулювання ставок податку та інших елементів. Стандартна ставка ПДВ у ЄС варіюється від 15% (найнижча дозволена ставка) у Люксембургу та на Кіпрі до 25% у Швеції та Данії. У більшості країн ЄС поряд з базовою ставкою є пільгове оподаткування доданої вартості для окремих видів товарів та послуг, а також звільнення від оподаткування. Пільгові ставки ПДВ застосовують для стимулювання певних секторів економіки, впливу на поведінку населення для поліпшення показників здоров'я чи навколишнього середовища. Зокрема, у Великобританії ПДВ не обкладають продовольчі товари і транспортні послуги, знижені ставки податку на продовольчі товари діють у Німеччині – 7%, Італії – 4%, Іспанії – 7% і 4%, Греції – 8%, Франції – 5,5% [4]. У Польщі поряд із базовою ставкою податку на рівні 23% існує ставка 5% для операцій із виробництва соціально важливих продуктів харчування (хліб, м'ясо, молочна продукція, овочі, фрукти) і 8% – на послуги у постачанні води, фармацевтичної продукції, виробництво дитячих крісел для авто, будівництво соціального житла; поліграфічну продукцію; продаж квитків у театри, музеї та кінотеатри; проживання у готелях, виробництво одягу тощо. У Румунії базова ставка ПДВ складає 24%, однак діють знижені ставки податку на рівні 5 та 9%.

При реалізації податкових реформ, спрямованих на стимулювання економічної активності у 2007 році у Сингапурі було знижено ставку податку на прибуток на 2% до 18% при одночасному 2%-му підвищенні податку з продажу [3, с. 167], а в Німеччині ставка ПДВ була підвищена на 3% до 19%. З 2010 року на виконання програми зменшення бюджетного дефіциту у Франції підвищено пільгову ставку ПДВ з 5,5% до 7% для усіх товарів, крім продуктів харчування. З 2008 року політика підвищення ставок податку на додану вартість набула у країнах ЄС повсюдного поширення і продовжувалась до 2018 року. За оцінками фахівців у сфері оподаткування, у наступні роки підвищення рівня оподаткування процесів споживання припиниться. На це вказує перенесення у низці країн початку застосування підвищених ставок податку на споживання. Так, передбачене реформою на 2018 підвищення ставки ПДВ в Італії з 22% до 24,2% перенесене на 2019 рік, у Японії зростання ставки з 8% до 10% було відстрочене до 1 жовтня 2019 року. В окремих країнах базова ставка податку на додану вартість була навіть знижена, зокрема у Хорватії з 25% до 24%, у Швейцарії – з 8% до 7,7%.

В теперішній час пільгові ставки податку на додану вартість залишаються переважно стабільними, однак в окремих державах їх рівень був підвищений. Зокрема, в Італії пільгова ставка ПДВ була підвищена з 10% до 11,5%, у Норвегії – з 10% до 12%, у Нідерландах – з 6% до 9%. Однак, альтернативою зниженню пільгової ставки податку є поширення її дії на додаткові види діяльності. Зокрема, у Латвії знижена ставка ПДВ (5% замість 21% базової) застосовується при оподаткуванні продажу овочів та фруктів; на Мальті пільгову ставку ПДВ поширили на послуги прокату велосипедів (7% замість базової 18%), а в Угорщині – для доступу до Інтернету (5% замість 18%) [5].

Якщо узагальнити зарубіжну практику встановлення ставок податку на додану вартість, то можна сформулювати її методологію таким чином: базова (стандартна) ставка податку на рівні не менше 15% встановлюється для товарів широкого вжитку, до товарів розкошів застосовують підвищену ставку, тоді як для оподаткування соціально важливих товарів та послуг – пільгову ставку податку. Завдяки цьому можна уникнути посилення соціальної напруги, не тільки посилити соціальну справедливість оподаткування, але й уникнути втрат бюджетних доходів від ПДВ. Втім, не справедливим було б не згадати думок окремих науковців, що застосування диференціації ставок податку на додану вартість значною мірою перетворює цей податок на аналог специфічного акцизу. На наш погляд, такі міркування є не зовсім обґрунтованими, адже специфічні акцизи застосовують до обмеженого переліку підакцизних товарів, натомість ознакою універсального акцизу є загальний підхід до оподаткування.

Література:

1. Воронкова О. М. Досвід оподаткування країн Вишеградської групи та його значення для України. *Науковий вісник Національного університету ДПС України. Серія «Економіка, право»*. 2009. Вип. 4(47). С. 99 – 104.
2. Дмитренко Н. М. Пріоритетність непрямого оподаткування підприємств АПК у контексті європейської інтеграції. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. Вип. 2(104). С. 210 – 213.
3. Ривак Н. О. Розвиток систем непрямого оподаткування в економіці країн світу. *Економіка і регіон*. 2008. № 4. С. 166 – 170.
4. International VAT and GST rates for 2019. URL: <https://www.avalara.com/vatlive/en/vat-rates/international-vat-and-gst-rates.html>
5. VAT, GST and sales tax trends in 2018. URL: <https://www.ey.com/gl/en/services/tax/vat--gst-and-other-sales-taxes/ey-indirect-tax-developments-in-2018#accordion-2>

Задорожна Ірина Михайлівна
студентка 2 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку, ТНЕУ
Науковий керівник – к.е.н., доцент Горин В. П.

ПЕРСПЕКТИВИ ОПТИМІЗАЦІЇ ОБ'ЄМНО-СТРУКТУРНИХ ПАРАМЕТРІВ ВИТРАТ ДОМОГОСПОДАРСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Хоча в останні роки окреслилась тенденція до збільшення обсягів витрат домогосподарств та поліпшення їх структури, однак їх не можливо визначити як оптимальні. Перспективи оптимізації об'ємно-структурних параметрів витрат домогосподарств пов'язані із наступними кроками: по-перше, забезпеченням стійкого розвитку економіки, підвищення соціальних стандартів, що природнім чином забезпечить збільшення обсягів витрат населення та сприятиме поліпшенню їх структури; по-друге, із проведенням активної політики підвищення фінансової грамотності населення щодо раціонального управління власними витратами; по-третє, у діяльності щодо підвищення обізнаності населення з можливостями інвестування коштів у фінансові інструменти, а також спрощення умов для їх придбання широкими верствами громадян.

В контексті реалізації першого завдання необхідними заходами є перегляд розмірів соціальних стандартів, зокрема, прожиткового мінімуму в напрямку його приведення до обґрунтованих розмірів. На наукову основу має бути покладене формування структури споживчого кошика, у якому на теперішній час відсутні ряд важливих товарів та послуг (мобільний зв'язок, витрат на оренду житла та ін.). З метою зниження витрат населення продукти харчування необхідно відновити державне регулювання цін на окремі види товарів першої необхідності. Як свідчать дослідження фахівців, скасування регулювання цін на продукти першої необхідності в Україні призвело до їх подорожчання до такого рівня, що перевищує показники сусідніх країн з більш розвинутою економікою.

Для раціоналізації витрат на продукти першої потреби доцільно також застосовувати інші фіскально-бюджетні та регуляторні інструменти. Зокрема, варто проаналізувати можливість розширення сфери застосування зниженої ставки податку на додану вартість для продуктів харчування та інших товарів першої необхідності, що спричинить зниження цін на них. Також доцільно поступово підвищувати рівень акцизного навантаження на товари, які шкодять здоров'ю (газовані напої, енергетики, снеки та ін.). У випадку із продуктами харчування, які містять транс жири, на наш погляд, має бути встановлена повна заборона на їх продаж, оскільки їх споживання вкрай шкідливе для здоров'я, що

має негативні наслідки як для окремої людини, так і для економіки в цілому.

У контексті реалізації другого вектору, актуальним завданням держави є активізація заходів, спрямованих на популяризацію фінансової грамотності та просування фінансових знань. Поведене проектом USAID «Трансформація фінансового сектору» аналітичне дослідження засвідчило, що рівень фінансової грамотності в Україні посередній, а значна частина населення не має навіть базових фінансових навиків управління коштами. Очевидно, що заходів, яких вживає держава у напрямку підвищення фінансової обізнаності населення, не достатньо для зміни ситуації. У цьому плані доцільно орієнтуватись на кроки, які були реалізовані у зарубіжних країнах. Зокрема, на наш погляд, необхідно реалізувати кроки у таких напрямках: популяризація фінансової грамотності через навчально-пізнавальні та навчально-розважальні сервіси в Інтернет-мережі; розширення компоненти з навчання базових фінансових знань при коригуванні навчальних планів у загальноосвітніх закладах, підвищення рівня кваліфікації педагогічного складу; залучення до підвищення рівня фінансової грамотності населення провідні фінансові установи та вищі навчальні заклади.

У реалізації третього пріоритету раціоналізації витрат домогосподарств, на наш погляд, доцільно вживати заходів, спрямованих на підвищення рівня доступності фінансових інструментів для широких верств населення, а також його обізнаності з основними правилами та ризиками інвестування.

Найпоширенішим та найдоступнішим інструментом задля збереження та примноження заощаджень є банківські депозити, однак більшість населення при виборі банківської установи та депозитного продукту орієнтуються лише на власний досвід та інтуїцію. Втрата депозитів через масове банкрутство слабких банківських установ підриває довіру до фінансового інвестування. Відтак, існує необхідність у реалізації просвітницьких програм, покликаних підвищити рівень обізнаності населення з основними правилами вибору банку для інвестування заощаджень. Такими критеріями надійності банку можна вважати: рейтинг банку з поміж-інших, участь у фонді гарантування вкладів, відсоткові ставки, які пропонує банк (чи не є вони завищеними, що свідчить, як показує практика, про ризик банкрутства). Потрібно визначитись з цільовим призначенням вкладу, адже від цього буде залежати вид депозитного договору; диверсифікувати вкладення.

Альтернативою банківським депозитам є інвестиції в депозитні продукти кредитних спілок. Перевагами такого виду вкладень є вищі відсоткові ставки, однак такому інвестуванню передуює вступ до кредитної спілки як учасника зі сплатою внеску. Але, активізацію інвестування

коштів у ці фінансові продукти стримує низький рівень довіри населення до цих фінансових установ, відсутність гарантій повернення вкладів у випадку банкрутства та складна процедура перевірки наявності ліцензії у кредитної спілки на право надання фінансових послуг.

Новим інструментом інвестування є купівля ОВДП, їх перевагами є висока надійність та ставки дохідності і те, що доходи по облігаціях не оподатковуються на загальних засадах. Придбати їх можна в уповноважених банках, проте можливість до такого виду інвестування має обмежене коло споживачів, адже в окремих банках мінімальний розмір вкладу становить 1 млн. грн., також присутні супутні витрати та комісія банку. Недоліком також є можливість відстрочення Міністерством фінансів України їх погашення і те, що у разі їх придбання слід щороку подавати декларацію про доходи у ДФС.

Перспективним напрямом інвестування заощаджень домогосподарств в Україні є вкладення коштів в розвиток «зеленої» енергетики. Враховуючи те, що Україна належить до числа країн, де такі інвестиції є найбільш привабливі, такий напрям вкладання заощаджених коштів не тільки зменшить витрати на комунальні зручності, але й дасть можливість з часом заробляти додаткові доходи. Для стимулювання розвитку приватних об'єктів «зеленої» енергетики та, відповідно, змін у структурі доходів та витрат домогосподарств, необхідно реалізувати такі заходи: розширити практику виконання бюджетних програм з компенсації встановленого обладнання, які вже діють у низці областей, зокрема у Львівській (відшкодовується 10%), Тернопільській (20%), Житомирській (20%), Вінницькій (15%) областях; реалізувати на місцевому рівні бюджетні програми підтримки приватних електростанцій шляхом надання власникам компенсацій, сприяння у придбанні необхідного обладнання, а також кредитування. Додатковим джерелом коштів для цих програм могли б виступити фінансові ресурси міжнародних донорів (Європейський Інституційний Банк та ЄБРР).

Кизима Юлія Василівна

студентка 1 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку, ТНЕУ

Науковий керівник – к. е. н., доцент Савчук С. В.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

З часу отримання Україною незалежності характерним для держави є постійне впровадження реформ, метою яких є кардинальна зміна її

економічної та соціальної сфери та спрямування їх на якісно новий рівень розвитку. Однак виключно теоретична обґрунтованість стратегічних пріоритетів та непослідовність реформ, направлених на вирішення поточних проблем, призвели до зниження показників соціально-економічного розвитку держави, а отже, як наслідок, і добробуту її громадян. Відновлення економічного зростання і відповідно забезпечення функціонування соціальної сфери держави можливе за умови розвитку та нарощення інтелектуального капіталу, який в сучасних умовах випереджає за значимістю енергетичні та інші вичерпні ресурси, і який можна не лише зберегти, а й примножити, його нагромадження повинна забезпечити сама держава, формуючи сприятливі для цього умови. У реалізації цього завдання істотна роль відводиться освіті, яка сприяє підготовці громадян до генерації нових знань та вдалого їх застосування.

Проте сучасний стан системи освіти не відповідає світовим вимогам та потребує оновлення як в частині управління, так і щодо її фінансування. Дослідженню даних проблем присвячено багато наукових публікацій вітчизняних вчених, серед яких Т. Боголіб, В. Дем'янишин, В. Малишко, О. Кириленко, Ц. Огонь, Д. Полозенко, Ю. Наконечна, О. Шашкевич.

Враховуючи індивідуальну і суспільну корисність освіти, держава надає кожному громадянину право на освіту та зобов'язана забезпечити її доступність і безоплатність у державних і комунальних навчальних закладах за рахунок бюджетного фінансування на рівні 10% національного доходу (що за відповідними підрахунками становить 8% ВВП), ставши при цьому головним інвестором в освітній сфері. Однак інвестиції в освіту мають свої особливості [4]. По-перше, отримання соціального ефекту, який очікується досягти за рахунок підвищення рівня освіченості суспільства, потребує тривалого часу. Це пов'язано із віковими особливостями розвитку людини. По-друге, гарантії досягнення соціального ефекту здебільшого не прогнозовані, оскільки на освітній процес впливають такі фактори, як, для прикладу, індивідуальність кожної особистості, її здібності, талант, обдарованість, інтерес та мотивація визначають спроможність займатися тим чи іншим видом діяльності. По-третє, інвестиції в освіту повинні мати системний характер на рівні держави, суспільства та безпосередньо людини. Залучення грошових та майнових цінностей у сферу освіти повинно відбуватися не тільки за рахунок бюджетних коштів, а й інших суб'єктів (юридичних осіб, меценатів, батьків). Водночас різноманітність джерел фінансування не повинно знімати відповідальність з держави за створення умов розвитку освіти.

Останні 10 років в освітній галузі фінансуються лише захищені статті, визначені Бюджетним кодексом України та Законами України «Про Державний бюджет». Захищені статті не передбачають виділення коштів

саме на розвиток освітньої галузі. Здійснюється фінансування заробітної плати, нарахування на заробітну плату, стипендій, харчування школярів, харчування дітей-чорнобильців, матеріальне забезпечення дітей-сиріт, комунальні послуги. Проте не виділяються кошти на оновлення матеріально-технічної бази закладів освіти, будівництво гуртожитків, спортивних споруд, будівництво житла для вчителів та науково-педагогічних працівників [5].

Рівень оплати праці працівників установ освіти в Україні найнижчий в Європі. Жодна країна світу не дозволяє собі економити на науково-педагогічних працівниках, працівниках закладів освіти, адже саме вони забезпечують підготовку фахівців, які у майбутньому працюватимуть на національну економіку України.

Освітня галузь вважається головним джерелом економічного зростання. Так, країни світу роблять значні інвестиції у розвиток своїх систем освіти: Норвегія і Данія – 8,3% ВВП, США – 5,7%, Індія – 3,5%, Росія – 5,8% ВВП. Економлячи на освітній галузі, знижується її конкурентоспроможність.

Для досягнення ефективного розвитку інноваційної економіки та продажу на світових ринках інтелектуальних продуктів, необхідним є сприяння зростанню саме рівня освіти і науки як економічного ресурсу. Це повинно стати новим вектором економічного розвитку країни. Адже високий рівень її інноваційної здатності – неодмінна умова і узагальнена характеристика конкурентоспроможності країни. Варто відмітити, що у світі спостерігається гостра конкуренція за людей із новаторськими якостями. Вітчизняна освітня система покликана виховувати людей інноваційного складу, що відображає сутність сучасної освіти. Адже інноваційна, високотехнологічна продукція повинна бути пріоритетною над сировинним ресурсом економіки країни, активно залучати потенціал вітчизняної освіти.

В умовах жорсткої міжнародної конкуренції економічний розвиток країни повинен визначатися, головним чином, її науковими і технологічними перевагами [6]. Україна й надалі має реалізувати себе у високотехнологічних сферах, будучи експортером інтелектуальних послуг.

Варто зазначити, що торгівля освітніми послугами є найбільш перспективною. Адже це товар, який постійно оновлюється. На торгівлі освітніми послугами США, Велика Британія, Австралія, Франція, ФРН заробляють більше 100 млрд. дол., проте в даних країнах здійснюються значні вкладення в освітню галузь саме за рахунок коштів бюджетів. Так, у 2017 році витрати на одного студента в Росії становили близько 1,5 тис. дол., у США і Канаді – 23-24 тис. дол., у Великобританії і Франції 11-12 тис. дол., в Україні – 800 дол. У 2018 році витрати в Росії досягли 2 тис.

дол., у США і Канаді – 25-26 тис. дол., у Великій Британії і Франції – 13-14 тис. дол., в Україні – 1200 дол.

Проте небезпекою для сучасної української освіти є подальша тенденція її трансформації із безкоштовної в платну. Це не надає можливості значній частині талановитої молоді, зокрема із малозабезпечених сімей отримати вищу освіту. І як результат країна втрачає десятки тисяч талановитих абітурієнтів.

Таким чином, в сучасних умовах освіта є необхідною умовою розвитку суспільства, від успішного розвитку якої багато в чому залежить як економіка в цілому, так і культура країни. Адже високорозвинута країна процвітає за рахунок найбільш раціонального використання своїх інтелектуальних ресурсів, результатів наукових досліджень. Тому для реалізації цих можливостей першочерговим постає оптимізація сучасної системи освіти, наявність дієвого механізму фінансового забезпечення та належної нормативної бази та ін.

Література:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. №2456-VI. Дата оновлення 09.11.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2456-17> (дата звернення: 15.11.2019).

2. Про освіту: Закон України №2145-VIII із змін. та доп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 25.11.2019).

3. Про вищу освіту: Закон України №1556-VII із змін. та доп. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 25.11.2019).

4. Про затвердження переліку платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами, іншими установами та закладами системи освіти, що належать до державної і комунальної форми власності: Постанова Кабінету Міністрів №796-2010-п від 03.12.2019: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/796-2010-п> (дата звернення: 25.11.2019).

5. Ишина И.В. Модели финансирования образования. *Экономика образования*. 2003. № 4. С. 7-21.

6. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: стат. зб. К.: Держ. служ. стат. України, 2015. 360 с.

7. Огонь Ц.Г. Бюджет освіти: підсумки і напрямки удосконалення. *Фінанси України*. 2007. № 4. С. 20-27.

8. Шевальє Т., Ейшер Ж.-Кл. Фінансування вищої освіти: десять років змін. *Вища школа*. 2005. №2. С. 81-95.

Кириняк Тетяна Петрівна
студентка 2 курсу ОС «магістр» ННІОТ, ТНЕУ

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ УПРАВЛІННЯ ЗОВНІШНІМ БОРГОМ

Упродовж останніх років значно зросла сума державних боргових зобов'язань України, що пов'язано, насамперед, із залученням значних запозичень на зовнішніх ринках та від міжнародних кредитних організацій. Несприятлива політична, економічна, військова ситуація, яка склалась в Україні, знову вивела на перший план боргові проблеми, котрі є сьогодні дуже актуальними та загрожують дефолтом.

До основних проблемних питань стосовно управління державним боргом України на сучасному етапі відносяться: недосконале законодавство щодо регулювання відносин, які виникають у процесі управління державним боргом; відсутність чіткого визначення відповідальності державних органів влади й управління у сфері управління борговими зобов'язаннями держави; неефективне розміщення державних позик, наявність значних боргових ризиків та неефективна структура державного боргу України; відсутність належного контролю за залученням позик державою, їх розміщенням.

Основними стратегічними напрямками вдосконалення боргової безпеки країни є напрями зменшення ризиків за допомогою розроблення стратегії державних запозичень, яка дозволить досягти оптимального співвідношення між витратами і ризиками [1]. Моделювання стратегій державних запозичень повинне включати:

- забезпечення стабільності курсу гривні, що знижуватиме ризик девальвації;
- ефективне використання залучених коштів, зокрема для збільшення виробничих потужностей не лише для внутрішнього споживання, а і для збільшення обсягу експорту;
- застосування заходів спрямованих на зменшення дефіциту бюджету, зокрема скорочення видатків бюджету і збільшення дохідної частини;
- формування різних співвідношень обсягів внутрішніх і зовнішніх запозичень, що визначає рівень валютних ризиків, з одного боку, але у разі дешевших зовнішніх запозичень має своїм результатом, за інших рівних умов, менший рівень витрат;
- формування різних співвідношень обсягів запозичень під фіксовані і під плаваючі процентні ставки;
- формування різних структур запозичення в розрізі строків запозичень;
- формування різних графіків запозичень із зазначенням відповідних сум і строків запозичення.

Отже, стратегія управління державним боргом повинна базуватися на науково обґрунтованих засадах. Структура і розмір державного боргу мають прогнозуватися на часовому інтервалі в декілька років з тим, щоб забезпечити збалансований бюджет, стабільне економічне зростання і ефективну фінансову систему. За відсутністю такої стратегії існує загроза економічної кризи на фоні зростання державного боргу.

Стратегія держави має бути спрямована на безпосереднє наповнення бюджету держави завдяки зростанню податкових надходжень у контексті зменшення потреби в прямих бюджетних видатках внаслідок децентралізації фінансування відповідних завдань. На нашу думку, пріоритетними напрямками такої політики повинні стати:

- оптимізація ефективності фінансування завдань, які належать до сфери компетенції держави та місцевої влади: житлово-комунальної сфери, медичного обслуговування, інформаційного забезпечення тощо;

- розвиток страхових механізмів пенсійного забезпечення, медичного обслуговування;

- заохочення комерційного кредитування суб'єктів господарської діяльності, насамперед тих, які сьогодні обґрунтовано отримують державну фінансову підтримку у вигляді податкових та інших пільг, субсидій, дотацій тощо;

- заохочення розвитку механізмів випуску корпоративних облігацій, розрахованих як на внутрішній, так і на зовнішній ринки;

- цілеспрямований розвиток інститутів та інструментів фондового ринку, в тому числі – підтримка первинної емісії цільових інвестиційних цінних паперів.

Література:

1. Каменська В.П. Напрями оптимізації системи управління державним боргом України. URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Evu/2011_17_1/Kamenskaia.pdf.

2. Бугіль С.Я., Мосьондз О.А. Управління зовнішнім державним боргом в Україні та зарубіжних країнах. Молодий вчений. 2018. № 10 (62). С. 721–725.

Китманов Павло Вікторович

студентка 2 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку, ТНЕУ
Науковий керівник – к.е.н., доцент Булавинець В. М.

БОРГОВЕ НАВАНТАЖЕННЯ НА ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ: АНАЛІЗ ОСТАННІХ ТЕНДЕНЦІЙ

Ефективність використання державних запозичень залежить від системи управління боргом. Управління державним боргом — це одне з пріоритетних завдань фінансової політики держави, важлива умова її фінансової стабільності. Процес управління боргом має декілька етапів: залучення коштів, використання коштів, повернення боргу і виплата відсотків.

Обсяг залучених зовнішніх позик для будь-якої країни визначається двома факторами:

- по-перше, скільки капіталу країна може поглинути;
- по-друге, який обсяг боргу вона може обслуговувати без ризику виникнення кризи платежів.

При обчисленні цих факторів повинні враховуватись як короткотермінові, так і довготермінові характеристики державного боргу. Тому важливою умовою збереження платоспроможності, довіри кредиторів і пом'якшення умов кредитування є економічне зростання.

Що стосується зовнішнього боргу, то він повинен використовуватися виключно для інвестицій, проте висока норма інвестицій необхідна, але недостатня умова для підтримки довіри кредиторів. Інвестиції повинні бути також ефективними, в тому розумінні, що прибуток за інвестиціями повинен перевищувати вартість залучення капіталу. Позичкові ресурси, які інвестуються нерозумно, є більшою небезпекою, ніж повна відсутність зовнішніх позик. Зовнішній борг може зростати швидше, ніж експорт лише протягом визначеного часу і лише у тому разі, якщо борг щодо експорту невеликий.

Існує один негативний елемент економічної політики, який є спільним для всіх країн, що схильні мати проблеми з погашенням та обслуговуванням державного боргу. Це неспроможність контролювати дефіцит державного бюджету.

Небезпечним викликом фінансовій безпеці впродовж останніх років став зростаючий борговий тиск на державний бюджет за рахунок збільшення платежів на виконання зобов'язань за державним боргом. Так, якщо на кінець 2012 р. загальний їх обсяг становив 68,8 млрд. грн., то за підсумками 2018 р. сукупні фактичні виплати за державним боргом склали 349 млрд. грн. (у т. ч. за внутрішнім боргом – 241,9 млрд. грн., за зовнішнім боргом – 108 млрд. грн.).

Протягом 2018 р. погашення та обслуговування державного боргу здійснювалось вчасно та в повних обсягах. Фактичні витрати державного бюджету з погашення та обслуговування державного боргу в 2018 р. становили 349,9 млрд. грн. порівняно із передбаченими в Програмі витратами у сумі 305,9 млрд. грн.:

- платежі за державним внутрішнім боргом становили 240,6 млрд. грн. порівняно із запланованими 193,4 млрд. грн. Причинами розбіжності

стало збільшення плану державних запозичень для компенсації недоотриманих надходжень від приватизації, а також збільшення частки короткострокових запозичень (в тому числі з погашенням у поточному році) внаслідок зменшення ринкового попиту на довгострокові та середньострокові інструменти;

– платежі за державним зовнішнім боргом склали 109,3 млрд. грн., що менше за плановані 112,6 млрд. грн. через міцніший курс гривні (середній курс за рік фактично становив 27,2 грн. за долар США проти

Таблиця 1

**Динаміка платежів за державним боргом України
за 2013 – 2018 рр.***

Показники	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Приріст 2013 р. до 2018 р.
Всього платежів за державним боргом, млрд. грн., в тому числі:	114,2	171,8	503,4	208,8	475,0	349,0	234,8
внутрішнім	65,7	102,7	151,3	166,5	370,1	241,9	176,2
зовнішнім	48,5	69,1	352,1	42,3	104,9	108,0	59,5
погашення державного боргу	79,8	109,2	251,6	111,4	129,6	234,5	154,7
обслуговування державного боргу	31,7	74,7	18,5	95,8	110,4	115,4	83,7
співвідношення платежів з обслуговування до доходів державного бюджету, %	7,1	16,9	18,5	14,7	16,0	12,4	5,3
співвідношення платежів з обслуговування до видатків державного бюджету, %	6,4	14,8	16,2	14,1	14,6	11,7	5,3

*Складено автором за даними [2]

прогнозного, що використовувався при складанні державного бюджету у 30,1 грн. за долар США). Водночас Уряд достроково погасив короткострокові ОЗДП, випущені у серпні 2018 р. Обсяг платежів з погашення державного боргу становив 234,5 млрд. грн. (проти 175,7 млрд. грн., передбачених Програмою), з яких:

– платежі з погашення державного внутрішнього боргу – 166,9 млрд. грн. або 71,2% (проти запланованих 114,0 млрд. грн., або 64,9%);

– платежі з погашення державного зовнішнього боргу – 67,6 млрд. грн., або 28,8% (проти запланованих 61,7 млрд. грн., або 35,1% відповідно). Виплати з обслуговування державного боргу були передбачені Програмою в обсязі 130,2 млрд. грн., а фактично становили 115,4 млрд. грн. (або 88,6% плану), з яких: виплати за державним

внутрішнім боргом – 73,7 млрд. грн. (63,9%), виплати за державним зовнішнім боргом – 41,7 млрд. грн. (36,1%).

За останні 6 років обсяг платежів за державним боргом зріс на 234,8 млрд. грн., або у 3,1 рази. У структурі сукупних боргових платежів утримується тенденція до зростання бюджетних витрат на погашення внутрішнього державного боргу.

Зростання фактичних видатків на обслуговування державного боргу України простежується впродовж шести років поспіль: якщо у 2012 р. дана сума склала 24,2 млрд. грн., у 2015 р. – 84,50 млрд. грн., то на кінець 2016 р. вартість його обслуговування становила 95,8 млрд. грн., що на 11,3 млрд. грн., або на 13,4 % більше відповідного показника 2015 р. Обсяг видатків на обслуговування державного боргу у 2017 р. склав 110,4 млрд. грн.

Видатки на обслуговування державного боргу за 2018 р. становили 115,4 млрд. грн. або 3,3% ВВП. Загальний обсяг виплат з погашення й обслуговування боргу сягнув величини 349,9 млрд. грн. або 10% ВВП. Питома вага видатків на обслуговування державного боргу в загальному обсязі видатків державного бюджету становила 11,1%, а питома вага платежів за державним боргом у витратах бюджету (сума видатків бюджету, надання кредитів, погашення боргу та придбання цінних паперів) за рік досягла 28,5%.

Аналіз показників боргових виплат упродовж 2013 – 2018 рр. свідчить про вагоме зростання тягаря погашення і обслуговування боргу у зазначений період із досягненням пікових значень у 2016 – 2017 рр. і деяким зменшенням тягаря у 2018 р. Щодо ВВП обсяг платежів за державним боргом збільшився з 7,5% у 2013 р. і надалі коливався у межах 8,8 – 15,9% ВВП. Щодо ВВП обсяг відсоткових платежів за державним боргом збільшився з 2,3% у 2013 р. до 4,4% у 2015 і надалі поступово зменшувався – до 3,3% у 2018 р.

Значні суми відсоткових виплат за державним боргом скорочували обсяг первинних видатків бюджету, які б могли бути використані на підвищення якості людського капіталу, надання громадянам і бізнесу суспільних послуг високої якості та розвиток соціально-економічної інфраструктури.

Аналіз показників видаткової частини бюджету в динаміці свідчить про те, що ключові галузі із розвитку людського капіталу – освіта, охорона здоров'я, соціальний захист населення – традиційно залишаються аутсайдерами у процесі розподілу бюджетних ресурсів. А пріоритетними для правлячої еліти є потреби силових відомств і власні «апетити» (які фінансуються за розділом державного управління). Такий стан справ є однією з причин розгортання соціально-демографічної кризи у країні, стагнації та примітивізації економічної діяльності.

Література:

1. Звіт про результати аналізу звітності щодо державного та гарантованого державою боргу. Рахункова палата. 2018. URL: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16753206/Zvit_16-3_2018.pdf?subportal=ma (дата звернення: 20.11.2019)

2. Інформація Міністерства фінансів України щодо виконання Державного бюджету України за 2018 рік. URL: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/informaciya-ministerstva-finansiv-ukrayini-2702/> (дата звернення: 20.11.2019)

Кокота Вікторія Миколаївна
студентка 2 курсу ОС «магістр» ННІОТ, ТНЕУ
Науковий керівник – д.е.н., професор Дем'янишин В. Г.

БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

Державний бюджет є вирішальною і провідною ланкою фінансової системи, важливим економічним важелем держави, основним інструментом державної фінансової політики, який суттєво впливає на соціально-економічний стан країни.

Стан державного бюджету відображає економічне та соціальне становище країни, без нього неможливе існування державності. Кожна країна зацікавлена в нарощуванні бюджетного потенціалу, адже це дає можливість їй в повному обсязі виконувати свої функції та покращити рівень життя населення. Але на практиці більшість країн стикається з проблемами нестачі грошових коштів у бюджеті (дефіцит бюджету) і пошуками їх залучення.

Дефіцит Державного бюджету України – це проблема, яка стоїть перед вітчизняною економікою, адже функціонування багатьох сфер економіки України залежить від обсягу державного бюджету, а також його структури.

Дефіцит державного бюджету, залучення й використання позик для його покриття призвели до формування державного боргу в Україні, що виступає значним фактором стримування розвитку економіки та знижує інвестиційну привабливість.

Нестабільність та незбалансованість державного бюджету свідчить про необхідність пошуку шляхів подолання дефіциту бюджету.

Проблема подолання бюджетного дефіциту в Україні є предметом наукових досліджень багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема таких як О. Г. Біла, Є. О. Громко, Т. А. Коляда, О. Ю. Мелих, О. І. Кремень, С. І. Юрій, В. М. Федосов, А. Л. Янів та ін. Але з огляду на те, що методи подолання бюджетного дефіциту, які використовуються, не є успішними, виникає потреба у постійному дослідженні даної проблематики і пошуку шляхів подолання бюджетного дефіциту.

Бюджетний дефіцит є найбільш поширеним явищем серед країн світу. Сутність бюджетного дефіциту як економічного явища в науковій літературі часто трактують як об'єктивні економічні відносини, що виникають між учасниками відтворювального процесу під час використання державою грошових коштів понад наявні доходи бюджету. Іншими словами, дефіцит виникає унаслідок незбалансованості бюджету, тобто нестачі грошових коштів для фінансування певного обсягу державних видатків.

У більшості країн світу, у тому числі в Україні, бюджетні дефіцити набули хронічного характеру, що сприяє поглибленню фінансової нестабільності. Вони дають поштовх інфляційним процесам і відволікають значні обсяги фінансових ресурсів з приватного сектору. Неконтрольованість і зняття питання про бюджетне обмеження дефіциту є причиною погіршення фінансової дисципліни у країні та поглиблення фінансової безвідповідальності урядів.

Глибинними причинами бюджетного дефіциту в Україні стали зниження виробництва, ефективності функціонування галузей економіки й підприємств, невважена соціально-економічна політика, що зумовили зменшення обсягів валового внутрішнього продукту й національного доходу. Це природно зумовило скорочення величини фінансових ресурсів у державі, що й відобразилось на показниках бюджету у вигляді довгострокового дефіциту.

Серед конкретних причин виникнення бюджетної розбалансованості в Україні варто виокремити: неефективний механізм оподаткування суб'єктів господарювання, посилення фіскальної функції податкової системи; невпорядковану систему соціальних та економічних пільг; низьку якість бюджетного планування; нераціональну структуру бюджетних витрат; значний обсяг тіньової економічної діяльності; недосконалість і часту зміну фінансового законодавства тощо.

Аналіз динаміки дефіциту державного бюджету України свідчить про постійні коливання його обсягу. В 2018 р. він становить 59247,9 млн. грн., що перевищує показник 2017 р. на суму 11398,3 млн. грн. (+23,8%) [2]. Позитивною тенденцією в останні роки є зменшення частки дефіциту державного бюджету у ВВП України [3].

Як відомо, розмір бюджетного дефіциту, який перевищує 3% від ВВП, призводить до зниження інвестиційної активності, розвитку інфляції. Такий дефіцит є гальмом економічного зростання держави. Зменшення даного показника, починаючи з 2015 р., свідчить про позитивні результати у сфері управління бюджетним дефіцитом.

Україна для подолання дефіциту бюджету значну увагу приділяє використанню кредитного методу. Ознакою цього методу виступають операції з залучення коштів бюджету України на умовах повернення, платності та строковості, внаслідок чого виникають зобов'язання країни перед кредиторами. Внутрішніх запозичень країни не вистачає для покриття дефіциту бюджету, тому Україна змушена звертатися до міжнародних кредиторів. Основними зовнішніми кредиторами України є такі міжнародні фінансові інститути, як Міжнародний валютний фонд, Європейський Союз та Світовий банк.

Разом з тим, залучення й використання кредиту призводять до формування державного боргу в Україні, що виступає фактором стримування розвитку економіки та зниження інвестиційної привабливості. А наявність державного боргу спричиняє збільшення бюджетних видатків на погашення процентів за його користування. Це породжує боргову спіраль, а саме – бюджетний дефіцит через державний борг утворює ще більш значний за обсягом бюджетний дефіцит.

В останні роки спостерігається стрімке зростання як внутрішнього, так і зовнішнього боргу України. Загальний державний борг України станом на 31.12.2018 р. складає 2168627 млн. грн., що на 26953 млн. грн. (або на 1,2%) більше ніж в 2017 р. [4]. Наслідками такого положення є погіршення економічного становища країни, перерозподіл доходів між різними верствами населення та відтік національного капіталу за кордон.

Щоб знизити дефіцит державного бюджету необхідно:

- удосконалювати податкову систему, забезпечити оптимальний рівень податкових вилучень для формування бюджетів усіх рівнів і створення сприятливих умов для підприємницької діяльності;

- залучати до інвестиційної сфери особисті заощадження населення;

- забезпечити фінансову підтримку малого та середнього бізнесу шляхом розробки і виконання цільових програм розвитку малого й середнього підприємництва;

- посилювати відповідальність суб'єктів господарювання та їх керівників, зокрема особисту майнову і кримінальну відповідальність, за недотримання вимог законодавства, несвоєчасність і повноту розрахунків з бюджетом та державними позабюджетними фондами;

- скорочувати видаткову частину бюджету: зменшувати витрати на фінансування управлінських структур, створити жорсткий контроль за виплатою державних коштів;

- перейти від бюджетного фінансування до системи надання субсидій, субвенцій, інвестиційних позик суб'єктам господарювання;
- удосконалювати нормативно-правове забезпечення бюджетного процесу тощо [5, с.30].

В середньостроковій перспективі для вирішення проблем дефіцитності державного бюджету необхідно удосконалювати законодавчу базу, вивчати та адаптувати приклади інших держав у регулюванні надходжень і витрат грошових коштів з бюджету, розвивати фінансовий ринок країни та створити привабливий інвестиційний сектор, вдосконалити систему оподаткування, розвивати виробництво і експортувати товарів більше, ніж імпортувати.

В «Основних напрямках бюджетної політики на 2019–2021 роки» передбачено, що збалансованість та стійкість бюджетної системи забезпечуватиметься шляхом дотримання таких показників:

- встановлення граничного обсягу дефіциту державного бюджету на рівні 2,2% ВВП;
- збереження з урахуванням податкового законодавства частки перерозподілу ВВП через зведений бюджет на рівні не вищому, ніж враховано під час затвердження Державного бюджету України на 2018 рік;
- досягнення показника граничного обсягу державного боргу на рівні не більше 56% ВВП;
- встановлення граничного обсягу надання державних гарантій на бюджетний період не більш як 3% доходів загального фонду державного бюджету;
- фінансування дефіциту спеціального фонду державного бюджету за рахунок кредитів (позик), що залучаються державою від іноземних держав, банків і міжнародних організацій для реалізації діючих інвестиційних проектів [1].

Подолання бюджетного дефіциту та зменшення державного боргу України є вкрай важливим питанням для нашої країни. Його раціональне та своєчасне вирішення є запорукою фінансової стійкості держави, яка суттєво залежить від збалансованості бюджетного дефіциту та рівня життя громадян.

До основоположних заходів, покликаних покращити процес збалансування державного бюджету України, можна віднести такі: удосконалення нормативно-правового забезпечення бюджетного процесу, використання прогресивних технологій бюджетного планування та регулювання, удосконалення трансфертної політики й підвищення ефективності трансфертних платежів, пошук реальних резервів збільшення доходної частини державного бюджету, відмова від концепції

дефіцитного фінансування, протидія відмиванню «брудних» грошей, запровадження жорсткого режиму економії бюджетних коштів тощо.

Подальше проведення реформ у бюджетній системі має супроводжуватися ефективною бюджетною політикою, спрямованою на забезпечення сталого економічного розвитку на інноваційно-інвестиційній основі та підвищення добробуту громадян.

Література:

1. Про основні напрямки бюджетної політики на 2019-2021 роки. Розпорядження Кабінету Міністрів України №315-р від 18.04.2018. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/DH6G500A.html.

2. Виконання державного бюджету України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/>.

3. Дефіцит бюджету України // Ціна держави. URL: <http://cost.ua/budget/deficit/>.

4. Державний борг України // Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/2018>.

5. Каліновський Р. Вплив бюджетного дефіциту на реалізацію стабілізаційної політики держави. *Вісник Київського національного ун-ту ім. Тараса Шевченка. Економіка*. 2018. №1(196). С. 27-33.

Колодій Ірина Олегівна

студентка 2 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку, ТНЕУ
Науковий керівник – к.е.н., доцент Сидорчук А. А.

ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ

Місцеві бюджети є особливою формою розподільчих відносин, що пов'язана з виокремленням частини вартості суспільного продукту у фондах грошових коштів місцевих органів влади і її використання в основному на задоволення різнобічних соціально-культурних та комунально-побутових потреб членів суспільства, тобто певною мірою на розширене відтворення. Місцеві бюджети передбачені для перерозподілу вартості між територіями, галузями та секторами економіки і сферами суспільної діяльності. При цьому пропорції і форми бюджетного розподілу визначаються потребами суспільного виробництва і

завданнями, що стоять перед суспільством на кожному історичному етапі розвитку [1].

Доходи місцевих бюджетів формуються з різноманітних джерел, причому порядок їхнього формування залежно від джерела регулюється різними законодавчими актами, але суть формування цих різних джерел одна – податкові чи неподаткові надходження від підприємств усіх форм власності та від населення, які об'єднуються у фінансові ресурси і зосереджуються в місцевому бюджеті.

У 2015 році доходи місцевих бюджетів України склали 294,4 млрд. грн., у 2016 р. – 366,0 млрд. грн., у 2017 р. – 502,4 млрд. грн., а у 2018 р. – 540,9 млрд. грн.

Доходи місцевих бюджетів зросли на 71,6 млрд. грн. або на 24,3% у 2016 році, на 136,4 млрд. грн. або на 37,26% у 2017 р. та на 38,5 млрд. грн. або на 7,66% у 2018 р. Тобто динаміка доходів місцевих бюджетів України має тенденцію до збільшення [2].

В структурі доходів місцевих бюджетів питому вагу займають офіційні трансферти. У 2016 році вони зросли на 25,4 млрд. грн. або на 14,59% у порівнянні з 2015, у 2017 р. – на 77,5 млрд. грн. або на 39,66% у порівнянні з 2016, у 2018 р. – на 36 млрд. грн. або на 13,19% у порівнянні з 2017 р.

Друге місце належить податковим надходженням, які склали 146,9 млрд. грн. у 2016 році, що на 48,7 млрд. грн. більше, ніж у 2015, 201 млрд. грн. у 2017 р., що на 54,1 млрд. грн. більше, ніж у 2016, а також 211,3 млрд. грн. у 2018 р., що на 11,3 млрд. грн. більше, ніж у 2017 р.

На формування дохідної бази місцевих бюджетів впливають різні фактори, які можна об'єднати у три групи: економічні, соціальні, політичні.

Місцеві органи влади під час формування дохідної частини своїх бюджетів, подібно до держави, у сфері своєї компетенції здійснюють нормативне регулювання соціально-економічної діяльності. Тобто вони встановлюють певні правила поведінки суб'єктів господарювання, але лише в межах своєї компетенції. Дохідна частина у фінансах місцевих органів влади є також і фіскальним інструментом. Вона дозволяє забезпечувати ці органи ресурсами для розв'язання завдань, що на них покладаються.

Протягом січня-грудня 2018 року надходження до загального фонду місцевих бюджетів України (без урахування міжбюджетних трансфертів) склали 233, 93 млрд. грн., що більше від прогнозних показників Міністерства фінансів на 21,3 млрд. грн. У порівнянні з 2017 роком ці надходження зросли на 41,9 млрд. грн. або на 21,9%. Це свідчить про підвищення зацікавленості органів місцевого самоврядування у збільшенні надходжень до місцевих бюджетів, реалізації заходів щодо

пошуку резервів їх наповнення та підвищення ефективності адміністрування податків і зборів.

Розглянемо формування дохідної частини бюджету міста Тернополя за 2018 рік [3]. Сума доходів бюджету становить 2,47 млрд. грн., з яких 2,4 млрд. грн. – доходи загального фонду, а 23,1 млн. грн. – доходи спеціального фонду. У структурі бюджету м. Тернополя найбільшу частку займають офіційні трансферти – 48,6% або 1,2 млрд. грн. та податкові надходження – 47,2% або 1,16 млрд. грн. Таким чином, бюджет міста сформовано за рахунок трансфертів і податкових платежів на 95,8%. Інші джерела доходів, зокрема неподаткові надходження складають лише 3,69 % або 90,98 млн. грн.

Таким чином, аналіз бюджетної звітності щодо виконання дохідної частини бюджету міста Тернополя за 2018 рік вказує на те, що більша частина доходів бюджету – це офіційні трансферти, тобто дотації та субвенції з державного бюджету. Зазначене є негативним моментом вітчизняної системи формування доходів місцевих бюджетів різного рівня, адже вказує на значну залежність від наданих коштів з державного бюджету.

В даному контексті влучною є думка Л. О. Міщенко, який зазначає, що критерієм ефективності функціонування бюджетно-податкового механізму є досягнення раціонального балансу між власними коштами місцевих бюджетів і трансфертами, що надаються з державного бюджету [4]. Тобто, частка офіційних трансфертів у доходах місцевих бюджетів України є неприйнятно високою в умовах децентралізації, яка передбачає забезпечення фінансової незалежності (спроможності) органів місцевого самоврядування.

Література:

1. Іваницька М.П. Стабілізація місцевих бюджетів у контексті забезпечення фінансової безпеки держави. *Наукові записки. Серія «Економіка»*. 2012. Вип. 19. С. 22 – 26.
2. Звіт про виконання місцевих бюджетів України у 2018 р. Міністерство фінансів України: URL: <https://www.minfin.gov.ua/news/bjudzhet/ptsm>.
3. Звіт про виконання бюджету міста Тернополя за 2018 рік. Тернопільська міська рада: URL: <https://rada.te.ua/byudget-ternopolya/>.
4. Міщенко Л.О. Формування і виконання місцевих бюджетів в умовах децентралізації. *Ефективна економіка*. 2018. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/67.pdf

Колодрівський Владислав Васильович
студент 2 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку, ТНЕУ
Науковий керівник – к.е.н., доцент Карпишин Н. І.

ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Фінансовою основою розвитку територіальних громад є місцеві бюджети. В процесі реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади функціонування місцевих бюджетів повинно бути спрямоване на активізацію внутрішнього потенціалу, застосування механізмів нарощення доходної бази, забезпечення оптимального використання ресурсів громади та її стабільного економічного розвитку.

Обсяги доходів місцевих бюджетів України (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) мають позитивну тенденцію і зросли на 53,5% або з 366,1 млрд. грн. у 2016 році до 562,4 млрд. грн. в 2018 році [1].

Податкові надходження до бюджету України формують більшу його дохідну частину. До податкових платежів, які формують дохідну частину місцевих бюджетів, належать податок на доходи фізичних осіб, податок на прибуток підприємств, рентна плата, акцизний податок, екологічний податок, рентна плата, місцеві податки і збори. Податкові надходження займають більше 88% в структурі власних надходжень місцевих бюджетів України, причому в останні чотири роки їх обсяг зріс у 2,4 рази, а це швидше ніж збільшувались власні доходи. Більшу частину податкових надходжень місцевих бюджетів становлять саме загальнодержавні податки.

Найбільшим за обсягом загальнодержавним податком місцевих бюджетів є податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), поступлення від якого займають більше 50%.

Зросла частка місцевих податків і зборів в доходах місцевих бюджетів України, яка в 2018 р. становила 23% в структурі власних доходів місцевих бюджетів і 10,5% в доходах місцевих бюджетів, включаючи міжбюджетні трансферти.

Поступлення від неподаткових надходжень в кількісному обсязі зросли і у 2018 р. становили 28 млрд. грн., що більше ніж у 2 рази більше ніж у 2014 р., однак їх питома вага в загальних доходах місцевих бюджетів

знизилась – від 12,2% у 2014 р. до 10,6% у 2018 р.

Можна виділити основні шляхи удосконалення процесу формування доходів місцевих бюджетів:

- інноваційно-інвестиційний розвиток територій, підтримка інституційної структури;

- складання та застосування детального плану розподілу фінансових ресурсів з виділенням першочергових потреб певного регіону, об'єднаної територіальної громади;

- забезпечення врегулювання міжбюджетних відносин на різних рівнях;

- супровід реформи децентралізації влади, моніторинг існуючих проблем з метою подальшого заохочення місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування до нарощування дохідної бази;

- перегляд і визначення теоретичних засад і вдосконалення методологічних основ бюджетного прогнозування та планування з метою сприяння збалансованості бюджетної системи та посилення її впливу на соціально-економічний розвиток певних територій та держави в цілому.

- проведення роботи місцевої влади для підвищення прозорості та посилення участі населення в управлінні громадою – більшість ОТГ поки що не залучають населення та громадських активістів до процесів прийняття рішень у громаді. Органам місцевої влади варто посилювати роботу над інформуванням населення про свою діяльність. Окрім зростання довіри до діяльності влади в ОТГ, така робота може принести і збільшення надходжень до місцевого бюджету оскільки бізнес охочіше буде сплачувати податки розуміючи на які цілі вони йдуть.

- адміністрування податкових та неподаткових надходжень – однією з найбільших проблем ОТГ є відсутність законодавчо закріплених повноважень проводити адміністрування податкових надходжень, а співпраця з органами ДФС не врегульована. Поки на законодавчому рівні не буде передбачено взаємодію громад з ДФС, органи місцевого самоврядування можуть створювати робочі групи з представниками ДФС зі спільного відпрацювання питань повноти надходжень податків та зборів до бюджету ОТГ.

- поглиблення роботи з управління активами громади – проведення інвентаризації земельних ресурсів та комунального майна, оновлення нормативно-грошової оцінки та розробка системи управління майном тощо;

- необхідно активно залучати інвестиції в інтелектуальний розвиток

і підвищення кваліфікації кадрів, які працюють в органах місцевого самоврядування ;

- надати місцевій владі більшої самостійності в системі оподаткування, наприклад, у встановленні ставок, у визначенні податкових пільг;

- створити механізми, які б стимулювали до сплати податків суб'єктів господарювання;

- стимулювати громадський контроль за надходженнями до місцевих бюджетів коштів.

Отже формування та використання коштів місцевих бюджетів набуває особливої актуальності на шляху євроінтеграції України, оскільки без фінансової самостійності місцевих бюджетів з її численними складниками й урахування податкового потенціалу кожної території, побудова й розвиток ефективної національної економіки неможливі.

Література:

4. Річні звіти Державного Казначейства України про виконання Державного та місцевих бюджетів України. URL: <http://www.treasury.gov.ua> (дата звернення: 25.11.2019).

5. Зубенко В. В. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2015-17 рік / В. В. Зубенко, І. В. Самчинська, А. Ю. Рудик та ін.; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи впровадження», USAID. К., 2017. 77 с.

6. Прихований клондайк: як розкрити потенціал бюджетів об'єднаних територіальних громад. URL: <https://voxukraine.org/uk/prihovaniy-klondajk-yak-rozkriti-potentsial-byudzhativ-ob-yednanih-teritorialnih-gromad/>(дата звернення: 27.11.2019).

Кучер Роман Олегович

студент 2 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доцент Карпишин Н. І.

АНАЛІЗ ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

Доходи місцевих бюджетів нарощують дохідну базу завдяки ухваленню низки законів та змін до Бюджетного і Податкового кодексів України.

Аналіз звітних показників показав, що у 2018 р. надходження до загального і спеціального фондів місцевих бюджетів України (без урахування міжбюджетних трансфертів) склали 263,5 млрд. грн., (загальний фонд становив 146,6 млрд. грн., а спеціальний фонд 24,0 млрд. грн.), що на 34 млрд. грн. або на 12,9% більше, ніж у 2017 р. У 2017 р. надходження до загального та спеціального фондів місцевих бюджетів України (без урахування міжбюджетних трансфертів) склали 229,5 млрд. грн., (загальний фонд становив 192,7 млрд. грн., а спеціальний фонд 36,8 млрд. грн.), що більше від 2016 р. на 58,9 млрд. грн. або на 25,6% [1].

Податок на доходи фізичних осіб є одним із головних бюджетоутворюючих податків місцевих бюджетів України. У 2016 р. сума ПДФО дорівнювала 79 млрд. грн., у 2017 р. – 110,7 млрд. грн., а у 2018 р. 138,2 млрд. грн., тобто темп приросту за три роки становив майже 75%, а абсолютний приріст 59,2 млрд. грн.

Податок на прибуток підприємств у 2016 р. становив 5,9 млрд. грн., у 2017 р. – 6,5 млрд. грн., а в 2018 р. сума податку становила 9,3 млрд. грн., тобто темп приросту за проаналізований період становив 49,2%, абсолютний приріст 2,8 млрд. грн.

Надходження акцизному податку у 2016 р. по всіх місцевих бюджетах склали 11,6 млрд. грн., у 2017 р. показник надходжень із акцизному податку становив 13,2 млрд. грн., а сума податку у 2018 р. була 13,8 млрд. грн., при цьому темп приросту за проаналізований період становив майже 19%, абсолютний приріст 2,3 млрд. грн.

Серед загальнодержавних податків і зборів (обов'язкових платежів) особливе місце у формуванні доходів місцевих бюджетів займає рентна плата. Сума надходжень за користування надрами у 2016 р. по всіх місцевих бюджетах складала 1,1 млрд. грн., у 2017 р. цей показник становив 2,5 млрд. грн., а в 2018 р. – 4,8 млрд. грн., тобто відбулось зростання більше ніж у 4 рази.

По усіх місцевих бюджетах України надходження місцевих податків і зборів за 2016 р. склали 42,3 млрд. грн., а за 2017 р. сума становила 52,6 млрд. грн., а за 2018 р. становили 61,0 млрд. грн., при цьому темп приросту за проаналізований період становив 44,2 %, а абсолютний приріст 18,7 млрд. грн.

У 2016 році за рахунок власних надходжень бюджетних установ було мобілізовано 14,9 млрд. грн., у 2017 році надходження за рахунок бюджетних установ становили 17,0 млрд. грн., а у 2018 р. сума надходжень становила 9,2 млрд. грн., при цьому темп приросту за проаналізований період становив 29,1 %, абсолютний приріст 4,3 млрд. грн.

Доходи від власності та підприємницької діяльності у 2016 р. становили 1,8 млрд. грн., у 2017 р. збільшилися до 2,3 млрд. грн., а у 2018 р. сума надходжень становила 1,9 млрд. грн., тобто зменшилися порівняно з 2017 р. на 0,4 млрд. грн. Дані свідчать, що зростання державних трансфертів до місцевих бюджетів України. У 2018 році сума трансфертів склали 298,9 млрд. грн., що у порівнянні з 2017 р. надходження зросли на 26,3 млрд. грн., або на 9,5% [2].

Аналіз звітних показників свідчить, що видатки місцевих бюджетів України (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) станом за 2017 р. склали 490,1 млрд. грн., що на 143,7 млрд. грн. або на 29,3% більше, ніж у 2016 р. За 2018 р. видатки (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) склали 563,2 млрд. грн., що на 73,1 млрд. грн. або на 12,9% більше, ніж у 2017 р.

Видатки на загальнодержавні функції у 2016 р. становили 16,2 млрд. грн., у 2017 р. – 23,8 млрд. грн., а в 2018 р. сума становила 28,5 млрд. грн., тобто темп приросту за проаналізований період становив 75,9%, абсолютний приріст 12,3 млрд. грн. Видатки на освіту у 2016 році по всіх місцевих бюджетах склали 94,6 млрд. грн., у 2017 р. показник становив 136,6 млрд. грн., а сума у 2018 р. була 165,7 млрд. грн., при цьому темп приросту за проаналізований період становив майже 75,1%, абсолютний приріст 71 млрд. грн. Видатки на соціальний захист у 2016 р. становили 106,3 млрд. грн., у 2017 р. – 141,2 млрд. грн., а в 2018 р. сума становила 145,4 млрд. грн., тобто темп приросту за проаналізований період становив 36,7%, абсолютний приріст 39,1 млрд. грн. Видатки на охорону здоров'я у 2016 р. становили 63 млрд. грн., у 2017 р. – 85,6 млрд. грн., а в 2018 р. сума становила 93,2 млрд. грн., тобто темп приросту за проаналізований період становив 47,9%, абсолютний приріст 30,1 млрд. грн.

У 2016 році видатки на економічну діяльність склали 34,7 млрд. грн., у 2017 році становили 55,8 млрд. грн., а у 2018 р. сума видатків становила 77,1 млрд. грн., тобто темп приросту за проаналізований період становив 122,1%, абсолютний приріст 42,4 млрд. грн.

У 2016 році видатки на духовний і фізичний розвиток становили 11,9 млрд. грн., у 2017 році –16,4 млрд. грн., а в 2018 році сума становила 18,8 млрд. грн., тобто темп приросту за проаналізований період становив 57,9%, абсолютний приріст 6,9 млрд. грн. У 2016 році видатки на житлово-комунальне господарство склали 17,5 млрд. грн., у 2017 році становили 27,1 млрд. грн., а у 2018 р. сума видатків становила 30 млрд. грн., при цьому темп приросту за проаналізований період становив 71,4 %, абсолютний приріст 12,5 млрд. грн. [2].

Видатки на охорону довкілля у 2016 р. становили 1,4 млрд. грн., у 2017 р. 2,6 млрд. грн., а в 2018 р. сума становила 3 млрд. грн., тобто темп приросту за проаналізований період становив 114,2%, абсолютний приріст 1,6 млрд. грн. У 2016 році видатки на господарський порядок, безпеку та судову владу склали 0,3 млрд. грн., у 2017 році становили 0,6 млрд. грн., а у 2018 р. сума видатків становила 1,1 млрд. грн., тобто відбулось зростання видатків більше ніж у 2,5 рази.

Таким чином, реформа децентралізації сприяє якісному покращенню життєвого середовища для мешканців громад, створенню реальних умов для всебічного розвитку територій та людських ресурсів. Такі результати стали можливими завдяки розширенню повноважень і підвищенню зацікавленості органів місцевого самоврядування у збільшенні надходжень до місцевих бюджетів та підвищенню ефективності адміністрування податків і зборів [2].

Література:

1. Звітність про виконання місцевих бюджетів. Офіційний веб-сайт Державної казначейської служби України URL: <http://www.treasury.gov.ua> (дата звернення: 01.12.2019р.).

2. Коцюбина А.П. Фінансовий стан місцевих бюджетів: монографія. Київ: Право, 2018. 270 с.

Марчук Ірина Миколаївна

начальник відділу з питань перерахунків пенсій управління застосування пенсійного законодавства Головного управління Пенсійного фонду України у Волинській області

Михайляк Юрій Зорянович

студент 2 курсу ОС «магістр» ННІОТ, ТНЕУ
Науковий керівник – д. е. н., професор Тулай О. І.

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ ПЕНСІЙНИХ СИСТЕМ

Пенсійне забезпечення як один із видів соціального захисту є не лише засобом для запобігання бідності серед людей пенсійного віку, але й важливим аспектом економічного розвитку держави. Загалом пенсійне забезпечення є системою економічних, правових і організаційних інститутів і норм, метою яких є надання населенню фінансової підтримки. Пенсійне страхування є системою заходів, яка є гарантована державою, щодо матеріального забезпечення громадян похилого віку.

Пенсійне забезпечення вперше було реалізовано в Римській республіці в формі державних виплат військовослужбовцям та було однією з причин розпаду Римської імперії. У 1673 році у Франції пенсійні виплати були передбачені для офіцерів військово-морського флоту, а в 1790 році право на пенсійне забезпечення отримали державні службовці. Першою офіційною пенсією, яка охоплювала всі прошарки населення стала «Солідарна державна пенсія», введена в 1889 році канцлером Пруссії Отто фон Бісмарком [1]. Запропонована модель передбачала обов'язкове соціальне страхування та відрахування пенсійних внесків роботодавцями. Розмір виплат залежав від розмірів зарплатні конкретного працівника. Базові елементи системи продовжують використовувати сьогодні в Німеччині, а також вони стали взірцем при розробці пенсійних систем в інших державах світу [2].

У Великій Британії пенсійне забезпечення з'явилося в 1889 році, в США федеральна система пенсійного страхування була введена в 1935 році, при цьому для державних службовців пенсії були передбачені ще в 1915 році, а компанія «American Express» здійснювала пенсійні виплати своїм співробітникам починаючи з 1875 року.

З часом перші пенсійні системи, засновані на використанні розподільчого принципу, втратили свою актуальність і стали економічно не вигідними, що викликало необхідність їх реформування в розвинених країнах у другій половині ХХ ст. Стимулами для активізації процесів реформування пенсійних систем стали економічні, соціальні, політичні та історичні чинники. Вони вплинули на становлення двох типів основних пенсійних систем, які можна класифікувати як державні та приватні (табл. 1).

Класифікація пенсійних систем*

Різновид пенсійної системи	Держави
Повністю державні	Італія, Сінгапур
Державні з елементами приватного пенсійного забезпечення	США, Канада, Німеччина
Приватні з елементами державного пенсійного забезпечення	Велика Британія, Японія
Повністю приватні	Чилі

* Складено автором на основі [1].

При цьому на практиці часто не вдається чітко віднести пенсійну систему в конкретну групу, адже вони можуть бути дуже схожими одна на одну. У зв'язку з цим другу і третю категорію визначають як змішану, тобто державно-приватну, з огляду на частку впливу державного і приватного секторів.

Таким чином, пенсійне забезпечення необхідно розглядати як напрям соціального захисту громадян та як важливу складову фінансової системи, що забезпечує економічне зростання та конкурентоспроможність країни. Водночас надзвичайно важливо організувати пенсійну систему так, щоб у суспільстві – як серед самих пенсіонерів, так і серед інших груп населення – не виникало думки про те, що пенсіонери є утриманцями, тягарем або навантаженням для працюючих чи держави.

Література:

1. Заболотский Е. Д. Experience of European pension systems reforming. Вестник СПбГУ. 2017. №3. С. 473–497.
2. Fenge R. Scheubel B. Pensions and fertility back to the roots: The introduction of Bismarck's pension scheme and the European fertility decline. Working paper series. European Central Bank. 2014. №1734. С. 49–55.
3. Тулай О. Державні фінанси і сталий людський розвиток: концептуальні домінанти та діалектична єдність : моногр. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 416 с.
4. Тулай О. І. Роль пенсійного забезпечення у соціальному захисті населення. Економічні, правові, інформаційні та гуманітарні проблеми розвитку України в постстабілізаційний період: зб. матер. Наук. конф.

проф.-викл. складу ТНЕУ (м. Тернопіль, 16 квіт. 2008 р.). Тернопіль : ТНЕУ, 2008. С. 144–147.

5. Тулай О. І. Зарубіжний досвід пенсійного забезпечення. Фінансово-банківські та адміністративні послуги: проблеми управління та перспективи розвитку: зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 12–13 лист. 2015 р.). Тернопіль, 2015. С. 172–174.

Мащак Мар'яна Петрівна
студентка 2 курсу ОС «магістр» ННІОТ, ТНЕУ
Науковий керівник – к.е.н., доцент Круп'як І. Й.

ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ

Розподільчі процеси, пов'язані з видатками бюджетів, характеризуються різноманітністю та взаємозв'язком. Визначальним чинником, який впливає на обсяги видатків бюджетів та їхній розподіл і використання, є функції держави, оскільки без достатнього рівня бюджетних ресурсів такі функції якісно виконувати неможливо. Тому при складанні бюджету, визначенні його параметрів держава бере до уваги не обсяги доходів, а потреби у видатках. Це підтверджується світовим історичним досвідом і фінансовою наукою [1, с. 66].

На законодавчому рівні є визначення двох понять: «видатки держави» і «витрати держави». Так, згідно з Бюджетним кодексом України, видатки держави – це кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом; а витрати – видатки бюджету, надання кредитів з бюджету, погашення боргу та розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів. Ці два поняття можна об'єднати в один термін – державні видатки, що означають всі витрати держави на її діяльність [2].

Виокремимо основні податково-бюджетні інструменти, через які можна впливати на економічний розвиток, а саме – податкові пільги, рівень податкових ставок, неподаткові надходження (надходження від приватизації державного майна), видатки на економічну діяльність, видатки на фундаментальні дослідження та розробки, дотації вирівнювання, субвенції, субсидії організаціям та населенню.

В умовах ринкової економіки формування державних доходів повинно не тільки вирішувати проблему фінансування державних видатків, а й відповідати цілям, які визначаються функціями держави. Ключовим питанням податкової політики України є формування податкової системи, орієнтованої не тільки на загальне економічне зростання країни, а й кожного її регіону. Орієнтація в побудові податкової системи на цілі суто фіскального характеру не дає бажаних результатів, оскільки першорядне значення має вплив податків на умови конкуренції та ефективність використання ресурсів. Розглядаючи різні підходи та напрями сучасної економічної теорії щодо ефективної податкової системи, можна констатувати, що це система, яка характеризується широкою податковою базою, низькими ставками і відсутністю податкових пільг.

На сьогодні не можна говорити окремо про податкову політику, якщо вона не узгоджена з бюджетною, оскільки існування неефективної політики державних видатків не дає можливості отримати ефект від податків в економіці країни. Бюджетні видатки на економічну діяльність та фундаментальні дослідження й розробки спрямовуються на фінансування державних програм. Розроблення і реалізація державної програми передбачає розв'язання завдань структурної перебудови економіки, створення новітніх технологій та продукції, що забезпечують конкурентоспроможність, зменшення залежності від імпорту, ресурсо- та енергозбереження, радикальне підвищення продуктивності праці [3, с. 51].

З погляду економічного розвитку депресивних регіонів, важливими є бюджетні інвестиції. Зміна ситуації на краще неможлива без великих капіталовкладень (державних та місцевих програм розвитку) у розвиток депресивних регіонів. Враховуючи те, що власної внутрішньої інвестиційної бази для швидкого розвитку не вистачає, необхідно знаходити інші джерела. У цьому напрямі використання видатків державного бюджету, а саме бюджетних інвестицій є достатньо актуальним. Видатки на економічну діяльність можна віднести до бюджетних інвестицій, що спрямовані на фінансування державних програм, які мають сприяти розвитку пріоритетних галузей економіки та стимулювати приватні інвестиції [4]. Також їх роль полягає у створенні необхідної інфраструктури щодо здійснення приватних інвестицій.

Таким чином, за рівнем впливу на соціально-економічний розвиток суспільства бюджет є одним із найважливіших інструментів регулювання всіх соціально-економічних процесів. Здатність регулювати ці процеси закладена у сутності бюджету як економічної категорії. Саме завдяки

розподільчим якостям держава за допомогою бюджетних відносин може стимулювати або стримувати розвиток економіки, зовнішньоекономічної діяльності, соціального захисту населення, адміністративно-територіальних утворень.

Література:

1. Бюджетна система: підручник/за ред. С.І. Юрія, В.Г. Дем'янишина, О.П. Кириленко. Тернопіль : ТНЕУ, 2013. 624 с.
2. Бюджетний кодекс України. Закон України від 08.07.2010 р. № 2456-VI URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата зверення: 02.12.2019 р.).
3. Лаврентьєв М. М. Державний бюджет як інструмент впливу на економічний розвиток регіонів України. Наукові праці НДФІ. 2007. № 4 (41). С. 48–56.
4. Затонацька Т. Г., Ставицький А. В. Особливості бюджетного інвестування в Україні на сучасному етапі. Фінанси України. №4. 2006. С. 46–54.

Мушинська Надія Олександрівна,
студентка 2 курсу ОС «магістр» ННІОТ, ТНЕУ
Науковий керівник – д.е.н., професор Кізима Т. О.

СВІТОВА ДЕРЖАВНА ЗАБОРГОВАНІСТЬ: СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Глобальна фінансова криза, яка виникла на початку третього тисячоліття, спричинила зростання державної заборгованості у багатьох країнах світу. Причому варто акцентувати, що загальний державний борг (тобто сукупні грошові зобов'язання держави перед усіма її кредиторами) мають не лише слаборозвинені в економічному сенсі країни, але й низка високорозвинених держав світу.

Так, у листопаді 2019 року директорка-розпорядниця Міжнародного валютного фонду К. Георгієва повідомила, що у 2018 році розмір світового боргу сягнув 188 трильйонів доларів США, що становить близько 230% обсягу світової економіки [1] (принагідно зазначимо, що це на 4 трильйона доларів більше у порівнянні з попереднім роком, у якому більша половина усіх світових боргів була сконцентрована у США, Китаї та Японії). Фактично це означає, що людство у 2,3 рази заборгувало більше, ніж виробило за рік.

При цьому слід наголосити, що у 2019 році близько двох третин усієї світової заборгованості припадає саме на приватні компанії, які Міжнародний валютний фонд вважає «головним фактором зростання розміру глобального боргу» [1] і причину такої ситуації пов'язує зі «світовою фінансовою кризою 2008 року, коли лише прямі вливання фінансової підтримки приватному сектору склали 1,6 трильйона доларів» [1]. Водночас МФВ застерігає, що така ситуація із заборгованістю може загрожувати настанням боргової кризи у майбутньому, оскільки «така криза може настати у близько 43% країн з низьким рівнем економічного розвитку» [1].

Традиційно найбільшим світовим боржником уже упродовж кількох десятиліть є Сполучені Штати Америки, державний борг яких у 2019 році перевищив 23 трильйони доларів США (майже 110% ВВП цієї країни) [2].

Борг Японії сягає 250% її ВВП, причому останніми роками країна змушена скеровувати на обслуговування і виплату своєї заборгованості майже половину обсягу її державного бюджету [2].

Варто наголосити, що окремі країни, які мають велику власну заборгованість, активно скуповують борги інших держав – зокрема, таких як Сполучені Штати Америки. Так, «упродовж останнього десятиліття навіть триває таке собі неофіційне змагання за володіння найбільшим портфелем американських боргових зобов'язань між Японією і Китаєм. Нещодавно вперед знову вийшла Японія – США винні Токіо 1,2 трильйона доларів США. Китайська частка – 1,11 трильйона доларів. Ірландія сконцентрувала понад 302 мільярди доларів американських боргів, Бразилія – майже 270 мільярдів, Кайманові острови – 254 мільярди, Швейцарія – понад 244 мільярди доларів» [2].

У рейтингу найбільших боржників Європи лідируючі позиції займають Греція, Італія та Португалія. Зокрема, станом на кінець третього кварталу 2018 року найвищий борговий тягар мала Греція, грошові зобов'язання якої становили 182,2% від ВВП. Другу сходинку посіла Італія із 133%, третьою була Португалія – 125%. Четверте місце посідає Кіпр (його борги становлять 110,9% ВВП), п'яте місце – у Бельгії (105,4% ВВП) [3]. Водночас найкращі результати стосовно державної заборгованості серед європейських країн демонструють: Естонія (її державний борг становить лише 8% від ВВП; Люксембург (21,7%) і Болгарія (23,1%) (принагідно зазначимо, що якщо порівняти ці результати із аналогічним періодом 2017 року, то статистика свідчить про те, що рівень державного боргу щодо ВВП зріс у чотирьох країнах ЄС і скоротився у 24) [3].

Стосовно України зазначимо, що для того, аби у нинішній ситуації зберегти збалансованість бюджету та вчасно розраховуватися із

попередніми боргами, Міністерство фінансів планує отримати завдяки державним запозиченням понад 342,5 мільярда гривень, із яких 111 мільярдів гривень – це позики на міжнародних фінансових ринках. При цьому обсяг погашення державного боргу у 2020 році становитиме 282,1 мільярда гривень, і ще 141,5 мільярда гривень піде на обслуговування боргу. Тобто, на виплати кредиторам Україна фактично витрачатиме кожну третю зароблену у 2020 році бюджетну гривню. А це змушує задуматися над борговою стратегією держави у контексті її оптимізації.

Література:

1. Вінокуров Я. Розмір світового боргу встановив новий рекорд у 230% світового ВВП – МВФ. URL : <https://hromadske.ua/posts/rozmir-svitovogo-borgu-vstanoviv-novij-rekord-u-230-svitovogo-vvp-mvf>
2. Обух В. Світ загнав себе в борги, з яких не виборсається – і непогано почувається. URL : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2815987-svit-zagnav-sebe-v-borgi-z-akih-ne-viborsaetsa-i-nepogano-pochuvaetsa.html>
3. Які країни ЄС мають найбільший державний борг: неочікувана статистика. URL : https://24tv.ua/yaki_krayini_yes_mayut_naybilshiy_derzhavniy_borg_neochikuvana_statistika_n1099959

Нікітюк Андрій Михайлович

студент 2 курсу ОС «магістр» ННІОТ, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доцент Круп'як І. Й.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО АУДИТУ

Загострення кризових явищ в економіці, характерне для сучасного етапу розвитку України, підвищує увагу до застосування ефективних засобів державного фінансового контролю, які сприяли би законності та раціональності використання коштів та майна, які належать державі. Це зумовлено тим, що адекватність такого роду методів дає змогу розв'язати комплекс важливих питань, пов'язаних із здійсненням органами державної влади антикризових заходів: виважено оцінити дієвість прийнятих управлінських рішень, відстежити цільове використання необхідних ресурсів господарюючими суб'єктами, своєчасно відреагувати на факти

недотримання ними фінансової дисципліни тощо. Пріоритетне значення в цьому разі набуває застосування не фіскальних засобів контролю, завданням яких є не стільки виявлення порушень, скільки їх запобігання та підвищення ефективності господарювання в державному секторі економіки. Серед такого роду перевірок виокремлюється державний фінансовий аудит, який широко використовується в практиці багатьох країн світу. Використання державного аудиту у роботі контролюючих органів, є одним із ключових моментів у вдосконаленні контролю державних коштів, а також, зокрема, одним із найбільш ефективних засобів регулювання користувачів державних ресурсів. В Україні перехід від контролю, спрямованого на виявлення порушень та притягнення винних у їх вчиненні до відповідальності, до визнаного світовими стандартами державного фінансового аудиту поки що не здійснено. Хоча основа необхідних нормативно-правових документів вже сформована, проте іноді відповідні положення мають декларативний характер і не супроводжуються ретельно опрацьованими методиками їх застосування. Зрозуміло, що такий стан справ негативно позначається на результатах державного фінансового аудиту і, відповідно, на дієвості виконання державою її контролюючої функції.

Ефективність використання державних ресурсів – це ключовий фактор переходу економіки України до інноваційного шляху розвитку, посилення конкурентоспроможності та економічної безпеки держави на довгострокову перспективу. Сьогодні, значна частина державних ресурсів та бюджетних коштів знаходиться поза зоною ефективного фінансового контролю, що призводить до нераціонального і нецільового використання зазначених ресурсів та створює умови для їх розкрадання.

На сучасному етапі розвитку державного фінансового аудиту в Україні є низка прогалин організаційного, правового, методологічного та кадрового характеру, без вирішення яких неможливий ефективний розвиток державного фінансового аудиту. Насамперед йдеться про групу проблем організаційного характеру, а саме: відсутність чіткого переліку органів, на яких покладено здійснення в Україні державного фінансового аудиту, та їх повноважень. Зокрема, державний фінансовий аудит, як правило, пов'язують із Рахунковою палатою України, Державною аудиторською службою України, Міністерством фінансів України, Державною службою фінансового моніторингу України, Фондом державного майна України, Національним банком України, Антимонопольним комітетом України, службами внутрішнього контролю

у міністерствах та інших центральних органах виконавчої влади. Але, незважаючи на те, що Конституцією України та чинними нормативно-правовими актами частково регламентовано повноваження та функції цих органів у сфері державного фінансового аудиту, загального рамкового нормативно-правового акта, який би визначав завдання того чи іншого виду контролю й моделював систему контролюючих інституцій відповідно до поставлених завдань, зараз немає. Наслідком цього є дублювання та паралелізм у роботі контролюючих органів різних рівнів, надмірне перевантаження деяких об'єктів контрольними заходами. При цьому значна частина державних за природою грошових потоків залишається безконтрольною.

До другої групи слід віднести проблеми правового характеру. Так, чинне в Україні бюджетне та фінансове законодавство має чимало прогалин і слабких місць, що приводить до поширення махінацій і шахрайства у сфері бюджетних коштів і державного майна. Однією з причин таких юридичних колізій є недостатня участь контролюючих органів у процесі розроблення нових і вдосконалення наявних нормативно-правових актів щодо державного фінансового аудиту, формування, розподілу та використання бюджетних коштів, здійснення заходів із запобігання фінансових порушень.

Суттєвим недоліком функціонування державного фінансового аудиту є відсутність законодавчого акту про державний фінансовий аудит, яким би було чітко визначено: – сутність державного фінансового аудиту, його мету, завдання та функції; – предмет та об'єкти державного фінансового аудиту; – принципи та вимоги до проведення державного фінансового аудиту; – види державного фінансового аудиту, методи та форми його проведення; – суб'єктів державного фінансового аудиту, їхні функції, завдання, розмежування повноважень і відповідальності між ними, а також чітко розмежовано та закріплено контрольні заходи за Рахунковою палатою України та Державною аудиторською службою України; – порядок взаємодії суб'єктів контролю між собою та правоохоронними органами, органами влади та управління; – функції фінансових органів та органів Державної казначейської служби України відповідних рівнів бюджету щодо здійснення попереднього та поточного аудиту на стадіях формування кошторисів доходів і видатків бюджетних установ та їх використання.

Література:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015 року № 868 «Про утворення Державної аудиторської служби України». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/868-2015-%D0%BF> (дата звернення: 05.12.2019р.).

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2016 року № 43 «Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України» (зі змінами та доповненнями). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 05.12.2019р.).

Олійник Назарій Володимирович

студент 2-го курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку,
ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н, доцент Гуцаловська М.Б.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД КАЗНАЧЕЙСЬКОГО КОНТРОЛЮ

Подальший розвиток України спрямований на утвердження свого місця в європейському правовому, політичному та економічному просторі. Цей процес супроводжується впровадженням загальноприйнятих міжнародних норм і стандартів. Не є виключенням і перехід фінансового контролю до більш прогресивних форм. Він пов'язаний передусім з організацією збалансованої системи фінансового контролю, яка має базуватися на принципах незалежності, прозорості і публічності. Саме тому актуальним є дослідження досвіду зарубіжних країн на предмет оцінки власних можливостей побудови ефективно функціонуючої системи фінансового контролю у державі.

Система фінансового контролю має свої подібні та відмінні риси у практиці різних країн світу. Подібні риси зумовлені підконтрольним об'єктом, яким є бюджет. Однак моделі та організаційна структура такої системи можуть відрізнятися.

Принцип розмежування функцій і повноважень суб'єктів казначейської системи виконання бюджету на розпорядників кредитів і бухгалтерів у різний спосіб використовується майже в усіх країнах, де є казначейство.

Надання максимально можливих повноважень для казначейства як для органу, тільки виконуючого, але і керуючого бюджетним процесом, передбачає активну участь цього органу не тільки на стадії виконання бюджету, а й на стадії фінансового прогнозування і планування, що досить актуально сьогодні. Виконання бюджету є найбільш базовою та

основоположною діяльністю казначейства у всіх зарубіжних країнах. Воно включає контроль за всіма надходженнями і виплатами по рахунках уряду, а також операційну діяльність у процесі збирання надходжень і творення платежів. Варто відзначити той факт, що контроль за виконанням бюджету для органів казначейства більшою мірою пов'язаний з виконанням бюджету за видатками, оскільки доходи бюджету контролюються здебільшого податковими органами.

Щодо зарубіжного досвіду казначейського контролю варто відмітити, що функції, які виконуються ним в Україні можуть виконуватися в зарубіжній практиці і іншими органами.

Переваги казначейської системи для організації попереднього і поточного контролю законності витрачання бюджетних коштів обумовлюють її широке використання в зарубіжних країнах.

Література:

Курганська Е. І. Шляхи адаптації системи казначейства до світових стандартів. Зб. наук. праць «Науковий Вісник» ОНЕУ. 2016. № 2(234). С. 100-114

Петрик Оксана Миколаївна

Консультант загального відділу виконавчого апарату

Волинської обласної ради

Науковий керівник – д.е.н., доцент Лободіна З. М.

ВПЛИВ ФІСКАЛЬНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Важливу роль у соціально-економічному розвитку адміністративно-територіальних утворень та наданні населенню суспільних послуг відіграють органи місцевого самоврядування. Проте, реалізація делегованих державою та власних самоврядних повноважень органів місцевого самоврядування на належному рівні можлива за умов адекватного потребі фінансового забезпечення, домінуючу роль у якому відіграють доходи місцевих бюджетів [1].

Проаналізуємо вплив фіскальної децентралізації на формування доходів місцевих бюджетів Волинської області. У 2018 р. до загального та спеціального фондів місцевих бюджетів Волинської області (з урахуванням трансфертів з державного бюджету) надійшло 15000,7 млн грн доходів, або 96,7 відсотка до запланованого місцевими радами на рік,

у тому числі 1085,3 млн грн дотацій та 8906,6 млн грн субвенцій (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка доходів місцевих бюджетів Волинської області у 2014–2018 рр., млн грн *

* Складено за даними [2].

Обсяг доходів бюджету області за 2018 р. збільшився порівняно з 2017 р. на 1372,7 млн грн або на 10,1 відсотка, а порівняно із 2014 р. – на 138,5% або у 2,38 разу.

Доходи місцевих бюджетів Волинської області без урахування трансфертів з державного бюджету (власні доходи) у 2018 р. порівняно із 2017 р. зросли на 5,98 відсотка.

Місцеві бюджети Волинської області за власними доходами загального і спеціального фондів в 2018 р. (без трансфертів з державного бюджету) виконані на 94,1 відсотка, що обумовлено зменшенням надходжень коштів від перевиконання митних платежів на розвиток автомобільних доріг загального користування області, що зараховуються до обласного бюджету (за 2017 р. відповідні надходження склали 766,3 млн грн, за 2018 р. – 154,3 млн грн).

Розглянемо структуру доходів місцевих бюджетів Волинської області у 2014–2018 рр. (рис. 2).

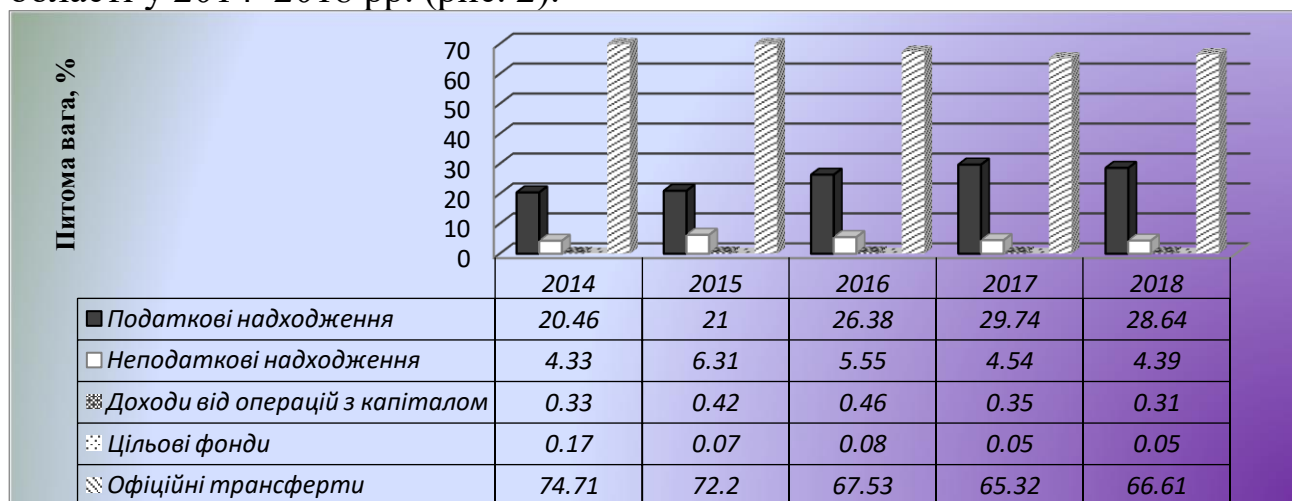

Рис. 2. Динаміка структури доходів місцевих бюджетів

Волинської області у 2014–2018 рр., % *

* Складено за даними [2].

Частка доходів місцевих бюджетів Волинської області без урахування міжбюджетних трансфертів збільшилась з 25,29% у 2004 р. до 33,39% у 2018 р. Найнижчою вона була у 2014 р. При цьому у 2018 р. по місцевих бюджетах України частка власних і закріплених доходів сягає 46,85%.

В структурі власних надходжень загального фонду місцевих бюджетів області у 2018 р. понад 60 відсотків займали надходження податку на доходи фізичних осіб, ще близько 30 відсотків – надходження єдиного податку, податку на майно та акцизного податку від роздрібної реалізації підакцизних товарів (питома вага кожного податку займає близько 10 відсотків) та менше 10 відсотків – усі інші надходження місцевих бюджетів (рис. 3).

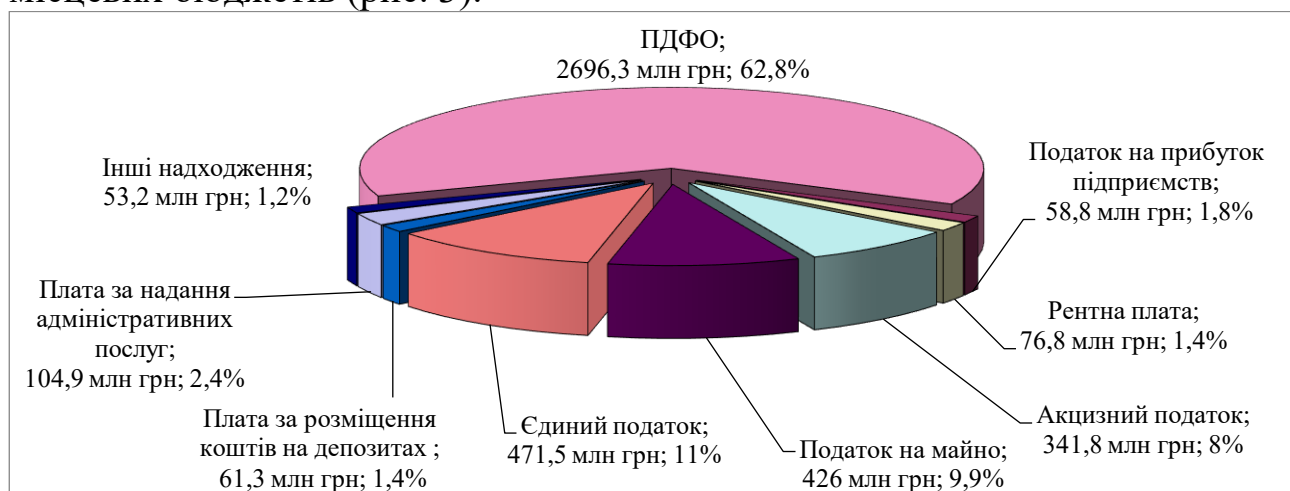

Рис. 3. Структура доходів загального фонду місцевих бюджетів Волинської області у 2018 р., % *

* Складено за даними [2].

В цілому по Волинській області забезпечено надходження усіх запланованих в бюджеті податків і зборів.

Приріст основного виду власних доходів до місцевих бюджетів – податку на доходи фізичних осіб становить 27,2 відсотка (+576,6 млн гривень) (рис. 4). При цьому частка податку у надходженнях загального фонду місцевих бюджетів області збільшилась за останні 3 роки на 6,3 відсоткових пункти.

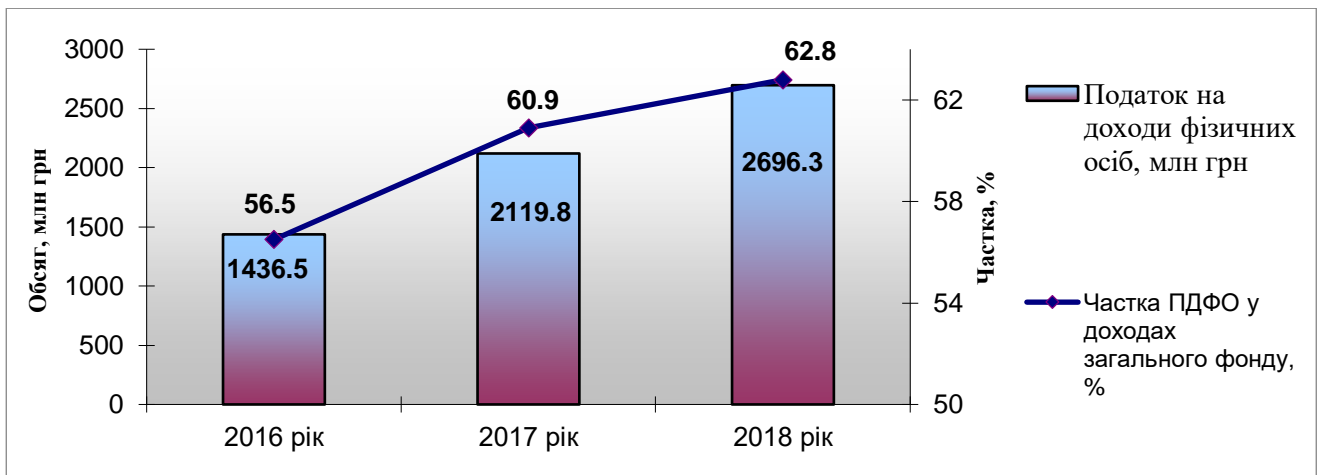

Рис. 4. Динаміка надходжень податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів Волинської області у 2016–2018 рр., млн грн *

* Складено за даними [2].

Надходження інших бюджетоутворюючих платежів загального фонду місцевих бюджетів Волинської області – єдиного податку та податку на майно зросли відповідно на 31,4 і 18,3 відсотка та перевищують надходження у 2017 р. відповідно на 112,7 і 66,0 млн грн. Основними факторами росту згаданих доходів загального фонду є укладання нових договорів оренди землі, оновлення та індексація нормативної грошової оцінки земель, збільшення бази оподаткування за рахунок росту прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати, ріст цін на підакцизні товари тощо.

Найсуттєвіших змін зазнала структура та фіскальне значення місцевих податків і зборів. Унаслідок запровадження податку на нерухоме майно, туристичного збору, збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності, а також зарахування єдиного податку до складу місцевих податків та зборів їх частка у власних доходах місцевих бюджетів значно зросла. Серед місцевих платежів саме єдиний податок характеризується найвищим приростом відносно попереднього року. У 2018 р. єдиного податку надійшло 471,5 млн грн. Певною мірою його суттєве зростання пояснюється зарахуванням до його складу із 2015 р. колишнього фіксованого сільськогосподарського податку, а також номінальним ростом заробітної плати. Із 2015 р. до складу місцевого податку на майно зараховуються плата за землю та транспортний податок, а також відбулося підвищення ставок та розширення бази оподаткування, як результат – питома вага місцевих податків і зборів зросла [3].

Незважаючи на значні зрушення у становленні та розвитку місцевого самоврядування протягом усіх років незалежності України, більшість територіальних громад в умовах сьогодення не мають можливості самостійно і в достатньому обсязі формувати доходи своїх бюджетів.

Рівень фінансової незалежності місцевого самоврядування – невисокий, причиною чого є значне переважання делегованих повноважень над власними, залежність дохідної частини місцевих бюджетів від міжбюджетних трансфертів з державного бюджету, незначна фіскальна роль місцевих податків і зборів, нерівномірний розподіл бюджетних ресурсів між регіонами України. Так, незважаючи на визначену мету децентралізації – сформувати самодостатні та фінансово спроможні територіальні громади, практика показує, що частка власних доходів місцевих бюджетів Волинської області за період з 2014 р. до 2018 р. зросла на 8,1% в основному за рахунок податкових надходжень. Проте переважна більшість місцевих бюджетів залишається дотаційною – у 2019 р. 80% бюджетів ОТГ Волинської області отримують з державного бюджету базову дотацію. З огляду на зазначене, вважаємо за доцільне продовжувати реалізацію адміністративно-територіальної та бюджетної реформ.

Література:

1. Лопушняк Г., Лободіна З., Скибиляк С. Формування доходів місцевих бюджетів в Україні. *Світ фінансів*. 2014. Вип. 1. С. 131–142.
2. Звіти Головного управління Державної казначейської служби України у Волинській області про виконання місцевих бюджетів Волинської області за 2014–2018 рр.
3. Марчук А. Вплив децентралізації на структуру і динаміку доходів місцевих бюджетів. *Світ фінансів*. 2018. Вип. 2 (55). С. 20–31.

Петрушенко Володимир Іванович

студент 2 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доцент Горин В. П.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ АВТОТРАНСПОРТУ ЯК РЕЗЕРВ ЗБІЛЬШЕННЯ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

В умовах низьких темпів розвитку економіки питання пошуку резервів нарощування доходів бюджету набуває нової гостроти. Посилення податкового навантаження на економіку може дати разовий ефект, однак матиме руйнівні наслідки довгострокового характеру. Підвищення податків стане додатковим негативним чинником, що знижуватиме показники економічного зростання, а також суттєво послабить конкурентні позиції України за залучення інвестицій порівняно

з країнами сусідами. Відтак, резерви нарощування доходів бюджету необхідно шукати у вдосконаленні податкових норм без зростання загального рівня податкового навантаження.

Одними із найважливіших у фіскальному значенні податків в Україні є податок на додану вартість та акцизний податок. Значну частину із загального обсягу надходжень від цих податків складають поступлення від обкладання імпорту автомобілів, а також акцизного податку на пальне. На наш погляд, у вдосконаленні справляння цих платежів закладені значні резерви нарощування доходів державного бюджету.

За даними офіційної статистики, обсяг ввезених на територію України вживаних автомобілів у 2019 році в порівнянні з попереднім роком зріс в 4,5 рази і становив близько 0,5 млн. авто; за неофіційними даними, цей показник перевищив 1 млн. одиниць. Причиною цієї ситуації, на наш погляд, є існування в Україні проблеми суперечності інтересів держави і значної частини населення в питанні оподаткування імпорту вживаних автомобілів. З одного боку, держава з метою стимулювання автомобільного виробництва та захисту від імпорту вживаних транспортних засобів передбачила вартісну процедуру розмитнення цих автомобілів, що підвищує їх ціну в 1,5 рази (вартість 8-річного автомобіля з бензиновим двигуном потужністю 2,0 після сплати податків в Україні зростає з 10,0 тис. до 14,0 тис. дол. США). З іншого боку, невисокий рівень доходів населення за високого рівня оподаткування автомобільного імпорту обмежує можливості громадян придбати для власних потреб недороге авто. Про значні масштаби незадоволеного попиту населення на автомобілі переконливо свідчить те, що 4,5-разове зростання обсягів імпорту вживаних автомобілів у 2019 році відбулось на фоні законодавчої невизначеності щодо розмитнення автомобілів з іноземною реєстрацією та сформованого завдяки ЗМІ негативного ставлення до власників так званих «євроблях».

Вирішити цю проблему, що дасть змогу задовольнити попит населення на автомобілі та забезпечить приріст доходів бюджету, може вдосконалення схеми оподаткування вживаних транспортних засобів. Обґрунтуємо це на прикладі. Загалом кількість ввезених в Україну авто, як нових так і вживаних, у 2018 році становила 198,6 тис. одиниць. У випадку звільнення автомобілів від обкладання митом та акцизним податком, і збереження для цих операцій обкладання ОПДВ, середня вартість 8-річного авто з бензиновим двигуном потужністю 2,0 зменшиться приблизно на 2,53 тис. дол. США. Якщо припустити, що

внаслідок таких новацій та, відповідно, здешевшання як нових так і вживаних авто, буде досягнуто 5-разового зростання обсягів імпорту транспортних засобів, то фіскальний ефект для державного бюджету виявиться позитивним. Так, втрати бюджету від скасування мита та акцизного податку на транспортні засоби у 2018 році становили б 10,85 млрд. грн. Однак, якщо взяти середню вартість автомобіля на рівні 7,5 тис. дол. США, то при зростанні обсягів ввезення у 5 разів надходження ПДВ з цих операцій становитимуть 30,61 млрд. грн. Таким чином, втрати бюджету від зменшення надходжень акцизного податку будуть не тільки компенсовані за рахунок додаткових поступлень ПДВ, але й доходи бюджету зростуть додатково на майже 20 млрд. грн. У випадку, якщо середня вартість ввезеного авто становитиме 10 тис. дол. США, то надходження ПДВ складуть орієнтовно 43,73 млрд. грн., що компенсує втрати від скасування акцизного податку та мита на вживані та нові автомобілі.

Розраховуючи ефект від пропонованих нами новацій в оподаткуванні транспорту, важливо враховувати також мультиплікаційний вплив, який дасть збільшення обсягів імпорту автомобілів для надходжень від оподаткування пального, послуг автосервісу та продажу автозапчастин. Збільшення кількості транспортних засобів обов'язково спричинить зростання обсягів продажу пального, дасть поштовх для розвитку сервісу технічного обслуговування, а отже, загального зростання економіки. І найголовніше, що вдосконалення оподаткування автотранспорту дасть змогу підвищити якість життя населення, оскільки громадяни матимуть можливість дешевше придбати автомобіль, що фактично є одним із невід'ємних атрибутів сучасного життя людини.

Отже, зміни у оподаткуванні ввезених на територію України автомобілів, а саме значне зменшення розміру податкових платежів, дозволить збільшити надходження до бюджету, стимулюватиме розвиток економіки та покращить добробут громадян України.

Прокопець Ольга Олександрівна
студентка 2 курсу ОС «магістр» ННІОТ, ТНЕУ
Науковий керівник – к.е.н., доцент Мелих О. Ю.

ОСНОВИ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ

Траєкторія сучасних цивілізаційних перетворень, а відтак, і логіка оновлення концептуальної бази фінансової теорії, її системоутворювальних доктрин лежить у площині нагромадження потенціалу суверенізації та самореалізації особистості, поглиблення на цій основі індивідуалізації суспільно-економічних, в тому числі фінансових, відносин. У цьому контексті зростає актуальність адекватного реагування фінансової науки на виклики сьогодення, імперативом якого стає готовність науковців-фінансистів змінювати існуючі теоретичні положення, поглиблювати тлумачення сутності фінансових категорій, перманентно відстежувати ефективність фінансової політики та обґрунтовувати шляхи підвищення її результативності.

Для економіки України, що активно намагається інтегруватися в світогосподарські процеси, наслідки впливу фінансово-економічної кризи виявилися гостро вразливими, враховуючи недостатній рівень розвитку інституційного середовища та ринкових процесів. Природа та особливості сучасних кризових явищ призводять до необхідності переосмислення існуючих та пошуку нових концептуальних підходів до реалізації фінансової політики держави. Системний характер кризи в Україні зумовлює потребу посилення стимулюючої ролі фінансової політики, що формується шляхом взаємоузгодження заходів у досягненні спільних цілей, таких як збалансування доходів та видатків бюджету, зменшення податкового та боргового навантаження, підтримка стабільності національної грошової одиниці, зниження процентних ставок, зростання обсягів вітчизняного виробництва і зайнятості населення, забезпечення макрофінансової стабільності та відновлення структурно збалансованого економічного зростання тощо.

Планомірний вплив на темпи економічного піднесення потребує формування відповідної системи фінансового регламентування, спрямованої на управління результатами, на основі вдосконалення інституційного забезпечення фінансово-економічних трансформацій.

Проблеми функціонування й реалізації фінансової політики постійно перебувають у полі зору науковців, але, незважаючи на значні здобутки вчених, і дотепер не існує єдиної думки щодо поняття і складових фінансової політики держави. Значна частина науковців не виокремлюють поняття фінансової політики держави, а здебільшого ототожнюють її з дефініцією «фінансова політика держави».

Вивчення поглядів учених щодо поняття «фінансова політика держави» дає змогу констатувати, що низка дослідників основу фінансової політики держави вбачає в її ресурсній складовій, інші науковці акцентують увагу на практичному підході до розв'язання конкретних або загальних завдань.

Узагальнення західної літератури з питання дослідження визначили, що погляди зарубіжних науковців також значно різняться й не мають єдності. Так, С. Фішер, Р. Дорнбуш і Р. Шмалензі взагалі не виокремлюють державну фінансову політику як самостійне поняття, використовуючи термін «фіскальна політика», інтерпретуючи його набагато ширше - як рішення, котрі приймає держава щодо своїх доходів і витрат [1, с. 102].

У свою чергу, К. Макконнелл і С. Брю ототожнюють поняття фінансово-бюджетної та фіскальної політики, що стосується державних витрат і оподаткування, націлених на забезпечення повної зайнятості й неінфляційне зростання національного продукту [2].

Отже, дослідження наявних підходів до поняття «фінансова політика» та «фінансова політика держави» дають змогу завважити таке: «Фінансова політика держави» - це поєднання фінансових відносин, що виникають у державі, із приводу формування та використання фінансових ресурсів з метою забезпечення соціальних гарантій населення й економічного розвитку країни.

Фінансова політика держави формується за такими основними напрямками [3]:

1. визначення цілей держави та її пріоритетів;
2. забезпечення необхідної величини ресурсів для реалізації окреслених цілей;
3. розробка найбільш раціональних шляхів реалізації фінансової політики держави;
4. реалізація конкретних дій для досягнення поставлених цілей і завдань.

Література:

1. Фишер С., Дорнбуш Р., Шмалензи Р. Экономика. М.: Дело, 1995. 864 с.
2. Макконнелл К. Р., Брю С. Л., Флинн Ш. М.. Экономикс: принципы, проблемы и политика: Уч. Пер.19-е англ. изд. М.: ИНФРА-М, 2013.

3. Ванькович Д. В. Теоретико-методологічні засади та механізм реалізації фінансової політики в Україні: дис. ...д-ра екон. наук: 08.00.08/ Нац.ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2015.

Рибка Віталій Олегович

студент 2 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку, ТНЕУ
Науковий керівник – к.е.н., доцент Горин В. П.

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА СУСПІЛЬНЕ ПРИЗНАЧЕННЯ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТУ

Питання про корисний ефект від видатків бюджету було предметом наукових дискусій ще з початку ХХ ст. В період панування ідей класичної економічної теорії про переваги вільного ринку, превалювання інтересів приватного капіталу, видатки бюджету нерідко розмежовували на продуктивні та непродуктивні. Наприклад, відомий науковець Л. Косса до перших зараховував ту частину видатків бюджету, яка сприяла прирощуванню майна держави чи зміцнювала економічні основи приватного господарювання. Натомість, непродуктивними, на його думку, можна визначити видатки, які не дають видимого матеріального ефекту, однак не є марними (видатки на освіту, медицину – *авт.*), адже в майбутньому моральні блага також перетворюються у блага господарські [1, с. 20]. Подібні ідеї висловлював Б. Сабанті, який зараховував до непродуктивних видатків такі, що виникають через вибуття частини національного доходу з виробничого процесу [2, с. 103]. Тобто, слідуючи думці Б. Сабанті, до непродуктивних належать усі видатки бюджету, спрямовані на споживання – видатки на надання публічних послуг, управління та підтримання правопорядку.

З точки зору сучасної фінансової науки, наведений підхід до розподілу видатків бюджету на продуктивні та непродуктивні не витримує критики, адже головне призначення перерозподілу фінансових ресурсів через бюджет якраз полягає у створенні матеріального підґрунтя для задоволення потреб суспільства у благах, які з різних причин не може продукувати ринок. Відповідальність за надання таких благ бере на себе держава. Суспільні вигоди від таких благ можуть мати грошову основу (обсяг наданих соціальних допомог, житлових субсидій чи ін.), однак їх кінцевий результат для суспільства, як правило, вимірюється

нематеріальними показниками. Він виражається у підвищенні рівня освіченості суспільства, зниженні захворюваності, зростанні тривалості життя та його якості, скороченні масштабів бідності та інших деструктивних соціальних явищ.

У теперішній час уявлення про продуктивність витратків бюджету набуває нового виразу, оскільки необхідність здійснення витратків на соціальні цілі не піддається сумніву. Дискусії стосовно продуктивності витратків змістились у площину виокремлення продуктивних та непродуктивних у складі витратків соціального призначення. На думку спеціалістів Світового банку, витрати на управлінський апарат чи надання соціальних трансфертів є продуктивними тільки до певної межі, адже їх надмірне розширення здатне негативно вплинути на темпи економічного розвитку. Натомість, емпірично докonalним фактом є продуктивний характер витратків держави на розвиток освіти, охорони здоров'я чи інвестиційні цілі, оскільки такі напрями спрямування бюджетних коштів сприяють економічному зростанню. Більш того, в середовищі науковців більш поширеною є думка, що в постіндустріальному суспільстві інвестиції в освіту та профілактику захворювань є більш економічно вигідними для держави, ніж звичне інвестування у матеріальні активи [3].

Цивілізаційний розвиток суспільства спричиняє трансформацію усталених уявлень про апріорі продуктивний характер інвестиційних витратків та, навпаки, непродуктивний характер витратків споживання. Дійсно, для цілей підвищення ефективності надання публічних послуг більш продуктивним може виявитись збільшення витратків на оплату праці, ніж вкладання коштів у матеріальні речі. Для прикладу, підвищення рівня оплати праці педагогів чи медиків може дати більш відчутний ефект для підвищення якості відповідних послуг, ніж витрати на ремонт освітніх та медичних закладів, чи наповнення їх обладнанням. Отож, щоб оцінити продуктивність витратків, необхідно застосовувати відповідні оціночні інструменти для встановлення критеріїв продуктивності.

Відомий дослідник проблематики публічних фінансів А. Вагнер зазначав, що суспільні блага є специфічними, а щодо їх надання, то «держава виступає найкращим гарантом забезпечення всім необхідним та може надати необхідні фонди за найнижчими цінами» [4, с. 6]. Специфічність бюджетних відносин найкращим чином характеризує такий різновид публічних послуг як надання соціальних трансфертів. Головним призначенням таких послуг є вирівнювання доходів населення, а їх надання є відповідальністю уповноважених структур. Таким чином,

видатки на соціальні трансферти характеризують специфічну фінансовану з бюджету діяльність органів влади щодо надання матеріальної підтримки окремим категоріям населення. «Користь, котру одна сторона надає іншій...», безперечно, є послугою [5, с. 628].

Традиційно, у літературних джерелах суспільне призначення видатків бюджету нерозривно пов'язують із функціями держави. Для їхнього виконання держава наділяє себе повноваженнями вилучати частину фінансових ресурсів з економіки та концентрувати їх у бюджеті. Популярність такої позиції серед науковців та практиків стала причиною формування довгострокової тенденції до розширення масштабів державного втручання в економіку, розширення та ускладнення функцій держави та, відповідно, зростання рівня перерозподілу ресурсів в економіці. Апологети панівної на той час кейнсіанської теорії в економічній науці стверджували, що зростання державних видатків дає змогу збільшити попит на товари і послуги, стимулюючи таким чином ріст економіки. Втім, у 70-х роках ХХ ст. переконливо проявилась хибність таких поглядів для сучасної економіки, коли непомірне розширення бюджетних видатків призвело до неконтрольованого росту дефіциту бюджету за одночасного гальмування темпів росту ВВП.

Надмірні масштаби втручання держави в економічні процеси руйнували стимули до активізації господарської діяльності. Тому в наступні десятиліття набули популярності неокласичні погляди на роль держави в економіці. Представники монетаризму стверджували, що економічне зростання залежить більшою мірою від науково-технічного прогресу, а не від обсягів видатків держави; останні можуть виступати чинником зростання тільки до настання точки економічної рівноваги [6]. За висновками вчених, якщо рівень державних витрат помірний, то їх зростання позитивно впливає на темпи економічного розвитку; однак, надмірно високий рівень централізації ресурсів економіки у бюджеті справляє деструктивний вплив на економічне зростання [7].

В теперішній час обсяг фінансових ресурсів, які держава вилучає у своє розпорядження з економіки, пов'язують із обсягом зобов'язань, які суспільство покладає на державу. Ці зобов'язання набувають вираження у певному обсязі суспільних благ і послуг, які населення очікує від держави. Якщо суспільство підтримує ліберальну ідеологію, масштаби соціальних зобов'язань держави є обмеженими, як і рівень перерозподілу ресурсів через бюджетну систему. Однак, у країнах, де в суспільстві домінують патерналістські ідеї, масштаби перерозподільчих процесів значно ширші,

а обсяг бюджетних ресурсів, які надходять у розпорядження органів влади, відносно більший.

Таким чином, масштаби соціальних зобов'язань, покладених на державу суспільством визначають коло функцій органів влади та, відповідно, обсяг бюджетних ресурсів, необхідних для їх надання. Однак, в ринковій економіці на обсяг фінансових ресурсів у розпорядженні органів влади залежить не тільки від очікувань суспільства, але й від ринкової кон'юнктури. Реалізуючи свої повноваження, держава вступає у ринкові відносини з іншими суб'єктами через укладання контрактів на постачання товарно-матеріальних цінностей, надання послуг чи виконання робіт за рахунок бюджетних коштів. При цьому держава як споживач на товарному ринку вступає у конкурентну боротьбу з іншими споживачами і має враховувати кон'юнктуру ринку, залежну від економічного зростання. Така залежність дає підстави говорити про існування економічних обмежень при здійсненні бюджетних видатків.

Багатоваріантність поглядів на оцінювання впливу видатків бюджету на соціально-економічний розвиток підтверджує гіпотезу про те, що специфіка держави як виробника та постачальника суспільних благ впливає на те, скільки благ має отримувати суспільство від держави; яку частину цих благ держава має забезпечувати за рахунок бюджетних ресурсів, а скільки суспільство має фінансувати самостійно; які блага повинні бути в повному обсязі передані на продукування ринком, а які держава має монополюю виробляти сама. Від вирішення цих питань залежить і ступінь централізації ВВП у бюджетах усіх рівнів, і обсяг функціональних повноважень, котрі держава на себе приймає.

Література:

1. Косса Л. Основы финансовой науки: пер. с итал. М.: Тип.-литогр. Т-ва И. Н. Кушнерев и К. 1900. VII. 185 с.

2. Сабанти Б. Теория финансов: Учебное пособие. М.: Менеджер, 1998. 168 с.

3. Грей Ш. Государственные финансы и экономический рост в странах Европы и центральной Азии: общий обзор. The International Bank for Reconstruction and Development The World Bank. 2006. URL: http://siteresources.worldbank.org/INTECA/Resources/257896-1182288383968/FiscalPolicy&EconomicGrowthinECA_RUS_Ch1.pdf (дата звернення 30.11.2019р.).

4. Біль Д. Закон Вагнера: до останньої версії статті Адольфа Вагнера, опублікованої 1911 р., та її переклад. *Журнал Європейської економіки*. 2003. Т. 3(1). С. 5-15.

5. Котлер Ф., Амстронг Г., Сондерс Д., Вонг В. Основы маркетинга. Пер. с англ.; 2-е европ. изд. М.; СПб.; К.: Издательский дом «Вильямс». 2003. 944 с.

6. Самуэльсон П. Э., Нордхаус В. Д. Экономика; пер. с англ.: 16 изд. М.: Издательский дом «Вильямс», 2003. 608 с.

7. Robert J., Sal-i-Martin X. Public Finance in Models of Economic Growth. *Review of Economic Studies*, 59, 4 (October). P. 645-661. URL: <http://www.jstor.org/discover/10.2307/2297991?uid=3739232&uid=2&uid=4&sid=21102375232947> (дата звернення 30.11.2019р.).

Сахань Альона Андріївна

студентка 1 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку, ТНЕУ
Науковий керівник – к.е.н., доцент Петрушка О. В.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

Пенсійне забезпечення є визначальною складовою державних соціальних гарантій і важливою умовою стабільного розвитку суспільства. Тому його доцільно розглядати як особливий елемент соціальної функції держави і водночас як сукупність методів задоволення матеріальних потреб тих верств населення, які відповідно до чинного законодавства мають право на отримання пенсії.

Пенсійна система за структурою та змістовним наповненням є комплексом економічних відносин і фінансових механізмів, за допомогою яких відбувається формування та використання фондів грошових коштів та створюються необхідні умови для пенсійного забезпечення відповідних категорій населення. Забезпечення осіб пенсійного віку перебуває під впливом державної соціальної політики, напрями, форми і зміст якої залежать від рівня суспільного розвитку, співвідношення соціальних інтересів, мотивації уряду, ідеології керівних партій та опозиції, а також активності громадян. Пенсійна система в трансформаційний період повинна бути динамічною та адекватною до змін інституціонального середовища, а також базуватися на гармонійній співпраці соціальних

партнерів – держави, суб'єктів господарювання, фізичних осіб, створювати ефективний механізм для фінансового забезпечення окремих верств населення.

Формування державної пенсійної системи є результатом суспільної угоди з метою здійснення ефективної соціальної політики держави у сфері пенсійного забезпечення громадян, особливості якої визначені впливом політичних, економічних, соціальних чинників, а також національного менталітету та культурних поглядів і звичаїв суспільства. Законами України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 р. № 1058-IV та «Про недержавне пенсійне забезпечення» № 1057-IV розпочато впровадження з 1 січня 2004 р. пенсійної реформи, зміст якої полягає у запровадженні трирівневої пенсійної системи [1, с.176-178].

Однак фактичне впровадження пенсійної реформи за запропонованим механізмом гальмується насамперед внаслідок сталої недовіри суспільства до недержавних фондів фінансових ресурсів. Тому основне навантаження щодо фінансового забезпечення пенсійних виплат несе Пенсійний фонд України (ПФУ).

Ускладнює ситуацію поступове збільшення демографічного тиску на систему державного пенсійного забезпечення. Якщо у 2015 р. населення працездатного віку переважало населення пенсійного віку у 2,24 рази, то у 2020 році цей показник очікується вже на рівні 2,03, а в 2040 р. – 1,36. У віддаленій перспективі така тенденція суттєво знизить фінансові можливості солідарної системи пенсійного забезпечення [2, с.137].

Проблема дефіциту Пенсійного фонду України гостро стоїть вже сьогодні. На рис. 1 наведено дані щодо дефіциту ПФУ за 2011–2019 рр., переважна частина якого покривається коштами із Державного бюджету. Зазначимо, що спрямування значних обсягів бюджетних коштів на покриття дефіциту Пенсійного фонду України збільшує дефіцит Державного бюджету та приводить до недофінансування окремих бюджетних програм, у тому числі й соціальних. Зазначимо, що дефіцит Пенсійного фонду України на 2019 р. затверджено в розмірі 167,01 млрд. грн.[4].

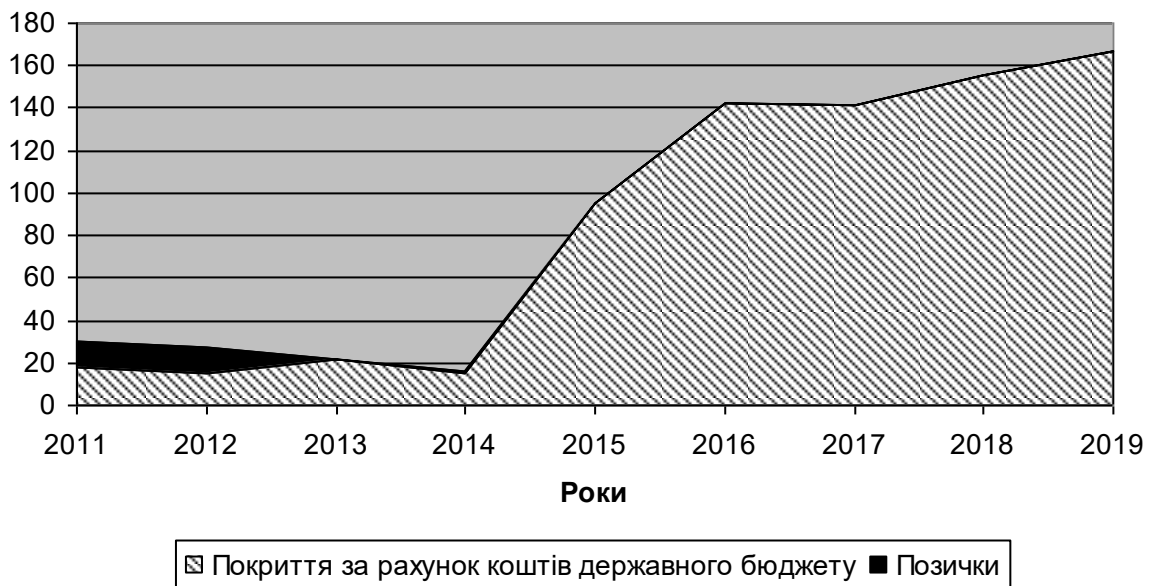

Рис. 1. Динаміка дефіциту Пенсійного фонду України за 2011-2019рр., млрд. грн.*

* Складено автором на основі [3].

Отже, одними з основних чинників гальмування пенсійної реформи в Україні є: вразливість солідарної пенсійної системи до політичних ризиків, перманентне погіршення демографічної ситуації через нестримний процес старіння нації, нестабільність законодавчої бази, невпинна міграція кваліфікованої робочої сили, відсутність заохочувального впливу солідарної системи на ринок праці. До того ж співвідношення чисельності осіб, які отримують пенсії, та працездатного населення наближається до критичної межі.

З метою оптимізації формування ресурсів ПФУ й збалансування його бюджету, на нашу думку, доцільно вжити такі заходи:

- посилити заходи щодо розширення легальної зайнятості населення;
- забезпечити раціональне співвідношення в розмірах оплати праці працівників бюджетної і не бюджетної сфер;
- підвищити ефективність моніторингу ПФУ адекватності стану сплати Єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування фактичному розміру виплаченої заробітної плати;
- сприяти погашенню заборгованості із виплати заробітної плати, яка є причиною зниження обсягів сплати Єдиного соціального внеску [2, с.139].

Проблема оптимізації ресурсів Пенсійного фонду України полягає насамперед у вдосконаленні формування власних надходжень цього

державного соціального фонду. Тому важливим напрямом подальших досліджень є визначення оптимального рівня ЄСВ та параметрів його перерозподілу між роботодавцем і працівником, що має забезпечити необхідний обсяг фінансових ресурсів ПФУ та зниження навантаження на Державний бюджет України.

Література:

1. Мальований М. Теоретичні основи фінансового забезпечення соціального захисту. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 5/1 (132).174–185с.

2. Петрушка, О. В. Шляхи удосконалення практики мобілізації доходів Пенсійного фонду України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2016. Вип.16. С. 136–139.

3. Про роботу Пенсійного фонду України за 2011–2019 рр.: звіти Офіційний сайт Пенсійного фонду України URL: <http://pfu.gov.ua/pfu/control/uk/index> (дата звернення: 30.11.2019р.).

4. Дефіцит Пенсійного фонду України URL: <http://cost.ua/budget/deficit/pension/> (дата звернення: 02.12.2019 р.).

Столярчук Віктор Васильович

студент 2 курсу ОС «магістр» ННІОТ, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доцент Горин В. П.

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах місцеві бюджети в Україні мобілізують всього 10% від загального обсягу сплаченого податку на прибуток (обласні бюджети), а також податок, сплачений з прибутку комунальних підприємств (бюджети місцевого самоврядування). На наш погляд, такі пропорції розподілу надходжень податку на прибуток слабко мотивують органи місцевої влади до сприяння розвитку бізнесу та підвищення його прибутковості, а органи місцевого самоврядування не мають таких стимулів взагалі. Внаслідок цього, органи місцевої влади більшою мірою зацікавлені у контролі за фондом оплати праці підприємств (що є базою

ПДФО), обсягами використання землі (база для справляння земельного податку), натомість слабо переймаються питаннями створення сприятливих умов для забезпечення прибутковості ведення господарської діяльності. З огляду на це, частку місцевих бюджетів у розподілі надходжень податку на прибуток варто було б підвищити, що є обґрунтованим з точки зору застосування моделі розподілу «спільних» податків та відповідає практиці низки провідних країн. На наш погляд, розподіл цих надходжень на паритетних засадах, за прикладом федеративних за устроєм Німеччини чи Австрії, є неприйнятним для України, оскільки загрожуватиме збільшенням дефіциту державного бюджету. Разом з тим, підвищення частки місцевих бюджетів у розподілі надходжень податку на прибуток до 30%, з яких 10% будуть надходити до обласних бюджетів, а решту 20% – до бюджетів місцевого самоврядування, вважаємо цілком прийнятним.

Торкаючись питання коригування ставки податку на прибуток, то у цьому плані необхідно враховувати такі аспекти як збереження мотивації суб'єктів господарювання до ведення підприємницької діяльності, а також забезпечення конкурентоспроможності нашої країни порівняно з країнами-сусідами. З цієї точки зору ставка податку на прибуток в Україні є дещо завищеною, оскільки у більшості сусідніх держав вона є нижчою: в Угорщині – 9%, у Болгарії 10%, Молдові – 12%, Литві – 15%, Румунії – 16%. Не зважаючи на те, що базова ставка податку на прибуток підприємств у Польщі складає 19%, для малого бізнесу діє пільгова ставка на рівні 9% [3]. Крім цього, оподаткування прибутку в Україні позбавлене інвестиційного стимулюючого компонента, що значно стримує інвестиційні процеси. У зв'язку з цим, доречним було б повернення до ідеї про поступове зниження ставки податку на прибуток до рівня 10-14%, що посилює інвестиційну привабливість України та, водночас, дало б змогу уникнути одномоментного падіння доходів бюджетів.

В останні роки у науковому середовищі активно дискутується питання заміни податку на прибуток податком на виведений капітал. Відповідно до проекту, оподаткуванню зі ставкою 15% підлягатиме тільки та частина прибутку компаній, яка буде спрямовуватись на споживання, тоді як частина прибутку, що реінвестується, буде звільнена від оподаткування. Однак, операції з виведення капіталу (виплата роялті, процентів, переказ коштів тощо) оподатковуватимуться за ставкою 20%. Перевагами впровадження цього податку називають мінімізацію стимулів

для приховування прибутку від оподаткування, а також стимулювання інвестицій [2].

Головними негативними ознаками податку на виведений капітал є те, що в перші роки після введення від спричинить величезні втрати доходів бюджету, а його ефективність щодо стимулювання інвестицій повною мірою не доведена. Так, в Естонії повноцінної компенсації бюджетних втрат від впровадження податку на виведений капітал очікують тільки до 2022 року, а в Грузії після кількох років використання цього податку знову повернулись до податку на прибуток у класичному його розумінні. Податок на виведений капітал також неоднозначний з точки зору «вільного» трактування фіскальними органами операцій, які можуть належати до таких, що пов'язані з виведенням капіталу. Крім цього, стимулювати інвестиції можливо за рахунок введення відповідної пільги для усіх підприємств без заміни податку на прибуток.

У питанні оподаткування прибутку підприємств значні резерви зростання надходжень криються у протидії розмиванню бази оподаткування, зменшенні обсягів виведення прибутку через офшорні схеми. Хоча в Україні напрацьовано кілька законопроектів про деофшоризацію, більшість із них, на думку фахівців, мають суто популістський та декларативний характер і не матимуть ефекту при впровадженні. Між тим, в рамках виконання міжнародних зобов'язань Україна приєдналася до плану BEPS (від англ. «Base erosion and Profit Shifting») – проекту Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) з розробки заходів протидії розмиванню податкової бази та виведенню прибутку. Його мета полягає у тому, щоб зменшити масштаби уникнення податкових зобов'язань із сплати податку на прибуток за рахунок неузгодженості у національному і міжнародному податковому законодавстві, забезпечення сплати податку на прибуток у місці, де створена додана вартість. План BEPS передбачає 15 дій для усунення прогалів у міжнародному податковому регулюванні та розбіжностей в національному податковому законодавстві різних країн, які уможлиблюють «приховування» корпоративного прибутку та його штучне переміщення у такі юрисдикції, де встановлений низький рівень оподаткування, але де компанії не здійснюють економічної діяльності.

У жовтні 2018 року на розгляд Парламенту було подано законопроект «Про внесення змін до Податкового кодексу України для імплементації Плану протидії розмиванню бази оподаткування і виведенню прибутку з-під оподаткування», спрямований на втілення в

Україні восьми найбільш критичних кроків: розкриття фізичними особами-резидентами України своєї участі в іноземних компаніях, які вони контролюють, і правила оподаткування таких компаній; обмеження витрат на фінансові операції з пов'язаними особами; запобігання зловживанням у зв'язку із застосуванням договорів про уникнення подвійного оподаткування; запобігання штучному уникненню визнання статусу постійного представництва; удосконалення контролю за трансфертним ціноутворенням; правила звітності в розрізі країн для міжнародних груп компаній [1]. Разом з тим, у зв'язку із зміною влади в країні перспективи прийняття цього документа невідомі. За оцінками експертів, його прийняття та впровадження дасть можливість не тільки залучити до бюджетів усіх рівнів додаткові ресурси, протидіяти виведенню капіталів з країни, але й суттєво підвищить інвестиційну привабливість держави.

Література:

1. Проект Закону із запровадження Плану дій BEPS в Україні. URL: <https://www.minfin.gov.ua/news/view/proekt-zakonu-iz-zaprovadzhennia-planu-dii--v-ukraini?category=novini-ta-media&subcategory=vsi-novini>
2. Що таке податок на виведений капітал і чому не всі хочуть його в Україні. URL: <https://www.buh24.com.ua/shho-take-podatok-na-vivedeniy-kapital-i-chomu-ne-vsi-hochut-yogo-v-ukrayini/>
3. Corporate Tax Rates 2019. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Tax/dttl-tax-corporate-tax-rates.pdf>

Фірман Юлія Володимирівна

студентка 2 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку, ТНЕУ
Науковий керівник – к. е. н., доцент Дем'янюк А.В.

СУЧАСНИЙ СТАН ВИКОНАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ

Дослідження показників виконання місцевих бюджетів України за доходами і видатками свідчить про розбалансованість бюджетної системи в результаті зменшення частки доходів та збільшення частки видатків місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України. Таким чином,

недосконалість механізму мобілізації та використання бюджетних коштів призводить до виникнення дефіциту місцевих бюджетів України. Необхідно зазначити, що проблеми міжтериторіального розподілу бюджетних коштів супроводжуються нерівномірним забезпеченням суспільного добробуту громадян різних адміністративно-територіальних формувань через недосконалість системи міжбюджетних відносин. Внаслідок цього спостерігається зростання частки офіційних трансфертів у структурі доходів місцевих бюджетів України, що підтверджує посилення залежності місцевих бюджетів від їхнього обсягу та механізмів надання [1].

Необхідно зазначити, що у структурі доходів місцевих бюджетів України за останні роки характерною є висока питома вага трансфертів та податкових надходжень. Детальніше проаналізуємо виконання дохідної частини місцевих бюджетів України за 2016 – 2018 рр. Аналіз структури доходів місцевих бюджетів України свідчить, що на протязі 2016 – 2018 рр. фактичні показники доходів місцевих бюджетів характеризувалися тенденцією до зростання з 336143,1 млн грн до 562421,8 млн грн або на 226278,7 млн грн. Найбільшу частку в доходах місцевих бюджетів становили офіційні трансферти. Вона складала в 2016 р. 53,4%, в 2018р. – 53,2%, що демонструє її зменшення лише на 0,2%. Абсолютні фактичні показники офіційних трансфертів у період 2016 – 2018 рр. зросли з 195395,3 млн грн до 298939,7 млн грн або на 103544,4 млн грн [2].

Питома вага податкових надходжень становила в 2018 р. 41,3% або 232532,9 млн грн і зросла проти 2017 р. на 1,3% або 31527,8 млн грн, а в порівнянні з 2016 р. – на 1,2% або 85630,7 млн грн.

Частка неподаткових надходжень в структурі доходів місцевих бюджетів зменшилась з 5,9% в 2016 р. до 5,2% в 2017 р. і до 5,0% в 2018 р.

Незначною залишається у структурі доходів місцевих бюджетів питома вага надходжень від операцій з капіталом – 0,4% та від цільових фондів – 0,1% [2].

Отже, ефективне управління місцевими бюджетами в контексті зростання їх дохідної частини в умовах трансформаційних перетворень сприятиме підвищенню рівня і якості життя громадян, забезпеченню сталого розвитку на місцевому рівні, модернізації бюджетних відносин з метою зміцнення фінансової стійкості місцевих бюджетів.

Література:

1. Дем'янюк А.В. Вітчизняні реалії здійснення бюджетних процедур на місцевому рівні. *Економіка. Фінанси. Право*. 2014. № 10. С. 10 – 13.
2. Офіційний сайт Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua> (дата звернення: 3.10.2019).

Франків Ольга Василівна
студентка 2 курсу ОС «магістр» ННІОТ, ТНЕУ
Науковий керівник – к.е.н., доцент Мелих О.Ю.

ДОХОДИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ: ОЦІНКА СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ ФОРМУВАННЯ

Державний бюджет, будучи іманентною складовою державних фінансів, прямо чи опосередковано впливає на всі процеси, які відбуваються у соціальній та економічній сферах суспільства. Так, державні доходи забезпечують соціально-економічний розвиток країни загалом, а також окремих її регіонів і фінансову підтримку населення. З огляду на це, головним завданням держави є збалансування її доходів з видатками. Адже значне перевищення видатків державного бюджету над доходами призводить до зростання державного боргу, економічної кризи тощо.

На сьогоднішній день проблеми формування достатнього обсягу доходів Державного бюджету України і забезпечення ефективного їх використання набувають особливої уваги. Недоліки законодавства, превалювання застарілих та неефективних підходів до організації бюджетних відносин з одночасно невисокими темпами економічного зростання ускладнюють наповнення державного бюджету.

Склад доходів бюджетів в Україні передбачений Бюджетним кодексом України. При цьому науковці поділяють джерела формування доходів бюджету на дві основні групи: зовнішні (прямий перерозподіл; міжнародний кредит фінансових організацій або іноземних держав; оподаткування експортно-імпортової діяльності; валютне регулювання та ціновий механізм) та внутрішні (валовий внутрішній продукт і національне багатство) [5].

Одне із основних завдань бюджетної політики, орієнтованої на максимізацію дохідної частини державного бюджету, - створення

науково-обґрунтованої концепції доходів держави, розробка оптимальної моделі податкової системи, точне дотримання податкового законодавства.

Аналіз дохідної частини Державного бюджету України за 2014 – 2018 рр. свідчать, що основним її джерелом є податкові надходження (див. табл. 1). Зокрема, у 2018 році вони становили 80% сукупних доходів Державного бюджету України. В цілому, з 2014 р. по 2018 р. річний обсяг доходів Державного бюджету України зріс з 354 966 млн. грн. до 930 890 млн. грн.

Таблиця 1

Динаміка доходів Державного бюджету України, млн. грн.

Доходи	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік	2018 рік
<i>Податкові надходження</i>	280 178	409 418	503 879	627 154	753 815
<i>Неподаткові надходження</i>	68 355	120 006	103 635	128 402	164 676
<i>Інше</i>	6 433	2 127	4 589	31 741	12 399
<i>Всього</i>	354 966	531 551	612 103	787 297	930 890

При значному знеціненні валюти упродовж останніх років, а точніше при сумарному індексі інфляції за 2014-2018 рр. у розмірі 192%, варто зауважити, що зростання податкових надходжень впродовж досліджуваного періоду насамперед зумовлено інфляцією, а не стрімким розвитком економіки країни.

Важливою передумовою фінансової стабілізації країни є бездефіцитність державного бюджету країни, тому зміцнення дохідної бази державного бюджету повинно здійснюватись враховуючи: засади фіскального регулювання; зміни законодавчої бази з питань формування доходів; показники бюджетного планування як основи бюджетного механізму, що дозволить зміцнити дохідну базу і підвищити макропоказники економічного становища України [3].

До заходів, які сприятимуть примноженню надходжень до Державного бюджету України слід віднести: здійснення моніторингу із застосуванням аудиту, аналізу та постійного контролю за стягненням податків, зборів і обов'язкових платежів; своєчасна розробка, всебічне обговорення й затвердження Верховною Радою проекту закону «Про Державний бюджет України» не пізніше грудня кожного поточного року

на черговий рік; інвестування бюджетних коштів у розвиток галузей, які втілюють у виробництво наукові досягнення та визначають рівень економічної потужності держави; залучення іноземного капіталу до України; впровадження цивільно-правових методів державного контролю за правильністю та своєчасністю сплати податків фізичними і юридичними особами; забезпечення стабільності, простоти й однозначності в трактуванні податкового законодавства; проведення інвентаризації діючих пільг та пільгових режимів з метою оцінки їх ефективності та доцільності; переорієнтація податкової політики із суто фіскальних цілей на стимулювання економічного зростання тощо. На наш погляд це сформує ефективну систему бюджетних доходів держави, орієнтовану на стимулювання економічного зростання, забезпечить реалізацію пріоритетів економічної та соціальної політики, а також орієнтуватиме бюджетні кошти на досягнення кінцевих соціально-економічних результатів з метою створення умов для інвестиційної діяльності.

Література:

1. Захаркіна Л. Роль і місце податкових надходжень у структурі зведеного бюджету України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. №19. С. 125–129.
2. Мелих О. Дефіцит державного бюджету як індикатор боргової безпеки України. *Ефективна економіка*. 2016. №4. DOI: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4909>.
3. Пасічний М. Податкова політика України в сучасних умовах. *Вісник Одеського національного університету*. Серія: Економіка. 2016. Вип. 7(2). С. 123 – 128.
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://www.minfin.gov.ua/news/bjudzhet/dohidna-politika> (дата звернення: 29.10.2019 р.).
5. Слободянюк Н. О., Шикор К. І. Проблемні питання формування дохідної частини бюджету: сучасні реалії. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. №15. С. 554 – 558.

Худик Дмитро Іванович

студент 2 курсу ОС «магістр» факультету фінансів та обліку, ТНЕУ
Науковий керівник – к.е.н., доцент Сидорчук А.А.

УЧАСНИКИ БЮДЖЕТОГО ПРОЦЕСУ НА РІВНІ СІЛЬСЬКОЇ РАДИ

Учасниками бюджетного процесу на рівні сільської ради є органи, установи та посадові особи, наділені бюджетними повноваженнями (правами і обов'язками з управління бюджетними коштами). Кожен учасник бюджетного процесу діє тільки в межах своїх повноважень і несе відповідальність згідно з чинним законодавством.

У бюджетному процесі на рівні сільської ради беруть участь розпорядники бюджетних коштів, головні розпорядники бюджетних коштів й одержувачі бюджетних коштів (рис. 1.).

Рис. 1. Учасники бюджетного процесу на рівні сільської ради*¹

* Складено автором на основі джерела [1]

Зокрема, розпорядниками є бюджетні установи в особі їх керівників, уповноважені на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань та здійснення витрат бюджету; головними розпорядниками – бюджетні установи в особі їх керівників, які отримують повноваження шляхом встановлення бюджетних призначень; одержувачами – суб'єкти господарювання чи організації, які не мають статусу бюджетної установи, уповноважені на здійснення заходів, і отримують кошти бюджету сільської ради.

Місцеві фінансові органи забезпечують складання та виконання місцевих бюджетів, здійснення контролю за цільовим, економним й ефективним використанням бюджетних коштів, створенням належних фінансових умов для виконання функцій місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування (сільськими радами). Розмежування повноважень і функцій між територіальними фінансовими органами здійснюється за регіональним принципом.

Бюджетний кодекс України передбачає, що казначейське обслуговування бюджету сільської ради здійснюється органами Державного казначейства України. Порядок виконання бюджету сільської ради регламентується статтею 78 Бюджетного кодексу України. З практичного боку, виконати бюджет сільської ради означає мобілізувати заплановані доходи і профінансувати в повному обсязі видатки, передбачені відповідним рішенням. Натомість загальну організацію й управління виконанням бюджету сільської ради та координацію діяльності учасників бюджетного процесу здійснюють місцеві фінансові органи.

Література:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. Дата оновлення 09.11.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 20.11.2019).

Цибульська (Ярова) Олеся Михайлівна
студентка 2 курсу ОС «магістр» ННІОТ, ТНЕУ
Науковий керівник – к.е.н., доцент Булавинець В.М.

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «БЮДЖЕТНЕ ПЛАНУВАННЯ»

Складовою загальнодержавного економічного планування є бюджетне планування, що включає порядок складання, розгляду та затвердження бюджету, його нормативно-правову та організаційну основу. Крім того, бюджетне планування – це комплекс організаційно-технічних, методологічних заходів з визначення доходів і видатків бюджету на всіх стадіях бюджетного процесу.

Під час бюджетного планування забезпечується узгодження обсягів фінансування з загальнодержавними і регіональними планами економічного та соціального розвитку, визначаються обсяги доходів бюджетів та можливості їх зростання, обсяги та резерви скорочення видатків бюджетів, створюється фінансова база для виконання соціальних програм, здійснюється розподіл доходів і видатків між окремими ланками бюджетної системи.

В економічній літературі нема єдиного загальноприйнятого визначення бюджетного планування. Так, Л. Д. Сафонова і М. В. Чечетов

характеризують бюджетне планування як комплекс організаційно-технічних, методичних і методологічних заходів із визначення доходів та видатків бюджетів у процесі їх складання, розгляду та затвердження [1, с. 35; 2, с. 32].

Л. Є. Клець у своєму визначенні акцентує увагу на меті зазначених заходів: «бюджетне планування – це комплекс організаційно-технічних, методичних заходів із визначення доходів та видатків бюджетів у ході їх складання та затвердження, що здійснюється з метою забезпечення сталого економічного зростання та проведення цілеспрямованої політики держави» [3, с. 32].

Є.О. Галушка у визначенні бюджетного планування уточнює перелік основних бюджетних показників: доходи, видатки, міжбюджетні трансферти [4, с. 79].

Л. В. Панкевич, М. А. Зварич та П. Я. Могиляк узагальнюють вищенаведені визначення і стверджують, що «бюджетне планування – комплекс організаційно-технічних, методологічних та методичних заходів на таких стадіях бюджетного процесу як складання, розгляд і затвердження бюджетів для визначення обсягів і джерел формування та напрямів використання бюджетних ресурсів держави з метою забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку суспільства» [5, с. 54]. Зазначений підхід містить посилання на бюджетний процес, а точніше на перші три його стадії: складання, розгляд та затвердження проекту бюджету.

«Як регламентований законодавством порядок складання, розгляду, затвердження бюджетів, їх виконання і контролю за їх виконанням, затвердження звітів про виконання бюджетів, що входять в бюджетну систему України» визначає бюджетне планування Т. П. Прохорова [6, с. 47]. На нашу думку, обидва твердження мають право на існування адже, з одного боку, виконується той бюджет, який був запланований, а з іншого – процес планування триває протягом всього бюджетного року, коли в процесі виконання бюджету коригуються планові показники.

Велика кількість науковців визначають бюджетне планування як процес. Зокрема, І. Г. Благун, Р. М. Воронько, М. Л. Бучкович під бюджетним плануванням розуміють «науково обґрунтований процес визначення джерел формування і напрямів використання бюджетних коштів» [7, с. 72]. На основі проведеного дослідження поняття «бюджетне планування» доцільно трактувати як комплекс організаційно-правових, науково-методичних заходів на трьох стадіях бюджетного процесу, де

визначаються показники бюджету та розподіляється і перерозподіляється вартість валового внутрішнього продукту і національного доходу.

Планування доходів і видатків місцевих бюджетів можна трактувати як сукупність визначених фінансових методів та інструментів, за допомогою яких забезпечується процес локального фіскального вибору, де основна мета полягає в найбільш повному представленні потреб громади і практичній їхній реалізації з дотриманням законності, строковості, прозорості та контрольованості як дохідної, так і видаткової частини місцевих бюджетів.

Література:

1. Сафонова Л.Д. Бюджетний менеджмент: навч.метод. посіб. Для самот. вивч. дисц. К.: КНЕУ. 2001. 186 с.
2. Чечетов М.В., Чечетова Н.Ф., Бережна А.Ю. Бюджетний менеджмент: навч. посіб., в 2-х ч., Ч.1. Х.: Інжек. 2004. 560 с.
3. Клець Л.Є. Бюджетний менеджмент: навч. посіб. К.: ЦНЛ. 2007. 640 с.
4. Галушка Є.О. Бюджетний менеджмент: навч. метод. посіб. Чернівці: Книги ХХІ. 2007. 280 с.
5. Бюджетний менеджмент: навч. посіб./ Панкевич Л.В., Зварич М.А., Могиляк П.Я. та ін. К.: Знання. 2006. 293 с.
6. Прохорова Т.П. Финансы: Конспект лекций. Ч.1. Х.: ХГЭУ. 2002. 96 с.
7. Благун І.Г., Воронко Р.М., Бучкович М.Л. Бюджетний менеджмент: навч. посіб. Львів: Магнолія. 2009. 224 с.

Шум Ілона Юрївна

студентка 2 курсу ОС «магістр» ННІОТ, ТНЕУ

Науковий керівник – к.е.н., доцент Горин В. П.

ПАРТИСИПАТИВНИЙ БЮДЖЕТ ЯК ІНСТРУМЕНТ УЧАСТІ ГРОМАДСЬКОСТІ В УПРАВЛІННІ МІСЦЕВИМ БЮДЖЕТОМ: МОЖЛИВОСТІ ТА РИЗИКИ

Відсторонення населення від процесів управління публічними фінансами в сучасних умовах є однією із важливих проблем розвитку демократії. Між тим, активне залучення громадян до розробки і прийняття

управлінських рішень з формування і використання ресурсів місцевих бюджетів створює передумови для підвищення ефективності їх використання у відповідності із пріоритетами соціально-економічного розвитку територіальних громад. Дієвим інструментом вирішення цієї проблеми є партисипативне бюджетування, що передбачає пряму участь громадян у розподілі бюджетних ресурсів. Впровадження цієї бюджетної технології сприяє підвищенню прозорості роботи органів місцевого самоврядування у питанні використання бюджетних коштів, їх відповідальності перед громадою, створюючи таким чином умови для викорінення корупції та підвищення ефективності управління публічними фінансами.

В основу концепції партисипативного бюджетування покладена гіпотеза, що залучення громадськості до проектів фінансування місцевого розвитку має позитивний вплив на їх реалізацію. Воно дає можливість не тільки залучити до фінансування суспільно важливих проектів ресурси представників місцевих спільнот, але й допомагає виявити пріоритети місцевого розвитку. В рамках партисипативного бюджетування відбувається соціальна мобілізація учасників проекту місцевого розвитку та створюється підґрунтя для довгострокового сприяння з боку громади рішенням щодо спільного фінансування розвиткових проектів у майбутньому. Участь громадськості у партисипативному бюджеті виявляється у спільному з органами місцевої влади прийнятті рішень, залученні додаткових ресурсів для фінансування суспільно значимих проектів, а також у підтриманні отриманих від проекту результатів після його завершення.

Процедура розробки партисипативного бюджету являє собою не тільки інноваційний спосіб пошуку рішення складних питань, але й можливості для населення з їх прийняття. Цей процес часто в психологічному і практичному сенсах отримує підтримку завдяки нинішньому процесу модернізації систем місцевого управління. За перманентного дефіциту фінансових ресурсів на усіх рівнях влади поглиблюється усвідомлення необхідності спільного вирішення проблем [2, с. 102]. У цьому плані партиципаторний бюджет як демократичний процес дискусії та прийняття рішень, при якому кожен член територіальної громади може висловитись, яким чином витратити частину місцевого бюджету, має значний потенціал практичного використання.

У наукових колах характерними ознаками партисипативного бюджету визначають наступні:

– чітко окреслені обсяги як певної частини у складі видатків місцевого бюджету. На практиці, обсяги партисипативного бюджету зазвичай визначають у процентному відношенні до власних доходів/видатків місцевого бюджету (від 0,5 до 1,0%);

– персональний характер подання проектних пропозицій. Пропонувати проекти для фінансування з місцевого бюджету може тільки мешканець певної територіальної громади;

– реалізація усіх запланованих завдань у рамках проекту відбувається в межах бюджетного періоду;

– чітка територіальна локалізація. До розгляду на предмет фінансування з місцевого бюджету приймають проекти, які будуть реалізовані на території відповідної громади. Якщо пропоновані проекти передбачають будівництво чи ремонтні роботи, вводять додаткову вимогу щодо здійснення проектів тільки на об'єктах чи земельних ділянках, що належать до комунальної власності;

– колективний характер результату від реалізації пропонованих проектів. У рамках партисипативного бюджету фінансування з місцевого бюджету отримують інвестиційні проекти, які задовольняють колективні потреби членів територіальної громади і підтримані мешканцями шляхом голосування. При цьому громадяни мають можливість безпосередньо контролювати втрачання коштів з бюджету на реалізацію проектів-переможців.

Використання партисипативного бюджету має комплексний позитивний ефект як для органів місцевого самоврядування, так і для членів територіальної громади. До основних вигод від впровадження цієї бюджетної технології для місцевої влади варто зарахувати: формування в мешканців громади усталеного сприйняття влади як відкритої та з інноваційними підходами до вирішення питань розвитку; поглиблення діалогу та співпраці з громадськістю, посилення довіри населення до дій органів управління; розвиток демократичних процесів на рівні громади; підвищення ефективності управління ресурсами місцевого бюджету; підвищення фаховості управлінського апарату тощо.

Поряд з цим, партисипативний бюджет справляє вагомий консолідуючий та мотиваційний вплив на населення територіальної громади, а саме: сприяє підвищенню рівня громадської активності, залученості мешканців громади до вирішення проблем її розвитку; зміцненню соціального капіталу та соціальних зв'язків; формування територіальної ідентичності та зростання патріотизму; зменшення бар'єрів

між владою та мешканцями громади; посилення відчуття відповідальності за стан справ у громаді тощо.

Незважаючи на потенційні переваги, застосування партисипативного бюджетування має також певні обмеження і ризики. Одне з головних обмежень пов'язане зі специфікою суспільної діяльності, коли більшість громадян є менш зацікавленими у вивченні прав, фіскальної відповідальності уряду тощо, ніж в отриманні та розвитку певного інфраструктурного проекту. Інше обмеження пов'язане із вагомим впливом, який справляють органи влади на процес вибору проектів в рамках партисипативного бюджету.

На думку Н. Булеци, до числа найважливіших ризиків партисипативного бюджету належать наступні:

- потенційний вплив на бюджетну дисципліну, пов'язаний з підвищеними вимогами до уряду внаслідок партисипації. Зменшення рівня цього ризику потребує від учасників процесу не лише обґрунтування необхідності виділення фінансових ресурсів на реалізацію проекту, але й чіткої транспаренції цього фінансування на задоволення визначених пріоритетів розвитку [1, с. 160];

- послаблення законності встановлених демократичних інститутів влади на користь менш відповідальних суспільних організацій. Усунення органів влади від процесу прийняття рішень в рамках партисипативного бюджету може спричинити відволікання бюджетних ресурсів на проекти та заходи, що не належать до пріоритетів розвитку місцевої громади. Однак, партисипативне бюджетування за його продуманого використання може також мати позитивний вплив на чинні демократичні інститути;

- поглиблення конфліктів, спричинених боротьбою за ресурси між верствами населення, залученими до процесу партисипативного бюджетування. Групи інтересів можуть розглядати цей процес як місце для конкуренції за ресурси та брати участь у ньому саме із цією метою. Володіючи неформальним впливом на громадськість, зацікавлені групи інтересів можуть лобіювати перерозподіл ресурсів саме в ті сфери, у яких вони найбільш зацікавлені. Така практика в Україні набула масового характеру й стосується фінансування проектів розвитку в галузі освіти. Володіючи впливом на батьків, адміністрації загальноосвітніх закладів стимулюють голосування за проекти, які пов'язані із зміцненням матеріальної бази відповідних установ. За цих обставин, проекти щодо розвитку соціальної інфраструктури, благоустрою тощо виявляються не здатними конкурувати з проектами в освітній сфері.

Іншим негативним аспектом партисипативного бюджетування є ріст внутрішньотериторіального сепаратизму у громаді, спричинений недоліками організації голосування за подані проекти розвитку. Зважаючи на відкритий характер голосування, об'єктивно вищі шанси отримати фінансування мають проекти розвитку, подані з крупніших населених пунктів (зазвичай, центру територіальної громади), тоді як проекти з периферійних сіл з не чисельним населенням практично не мають перспектив увійти до числа переможців. Така ситуація поглиблює відчуття несправедливості у мешканців периферійних малолюдних населених пунктів громади, що стимулює відцентрові тенденції. Без вирішення цієї проблеми партисипативний бюджет, який має потенціал бути консолідуючим інструментом формування територіальної ідентичності, виступатиме каталізатором посилення конфліктів між спільнотами різних населених пунктів громади аж до її розпаду.

Література:

1. Булеца Н. Особливості процесу партисипативного бюджетування в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 8. С. 148-154.
2. Глущенко Ю. Партиципаторний бюджет як інноваційний інструмент управління на місцевому рівні. *Вісник НАДУ при Президентові України. Серія: Державне управління*. 2017. Вип. 4. С. 100-106.

Щур Уляна Русланівна
студентка 1 курсу факультету фінансів та обліку, ТНЕУ
Семешкіна Христина Дмитрівна
студентка 1 курсу факультету фінансів та обліку, ТНЕУ
Науковий керівник - к.е.н., доцент Савчук С.В.

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ МІСЦЕВИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В УКРАЇНІ

В умовах ринкової економіки в Україні надзвичайно актуальним залишається питання розширення інвестиційних можливостей територіальних громад. У розвинутих місцевих фінансових системах саме муніципальний (комунальний) кредит є основою фінансування муніципальних інвестиційних програм. Відповідно успішність залучення

додаткових фінансових ресурсів за допомогою різних форм комунального кредиту залежить від розвитку ринку місцевих запозичень в державі.

Ринок місцевих запозичень у більшості високорозвинених країн є одним із визначальних джерел фінансування розвитку міст і набув вже самостійного значення. Водночас він виступає сегментом інших фінансових ринків, а саме - фондового, грошового, кредитного, страхового та ін.

В Україні ринок місцевих запозичень має свої особливості та потребує трансформації в контексті впровадження реформи децентралізації. Забезпечення ефективного розвитку ринку місцевих запозичень в Україні обумовлює необхідність вирішення проблем його функціонування, оптимізації його структури, а також окреслення можливих напрямів його удосконалення.

Так, основними проблемами, що перешкоджають успішному функціонуванню вітчизняного ринку місцевих запозичень в сучасних умовах є:

- недоступність для учасників ринку інформації про результати проведення емісії місцевих цінних паперів;

- недосконалість нормативно-правової бази, що регламентує функціонування ринку місцевих запозичень в Україні. Чинним законодавством не врегульовано вимоги щодо випуску та розміщення цінних паперів місцевих органів влади дає як джерела фінансування програм соціально-економічного розвитку регіонів.

- недостатність засобів для здійснення контролю за станом місцевого боргу, а також недостатній рівень прозорості операцій із місцевими запозиченнями та гарантіями, що не дає можливості потенційним кредиторам бути повною мірою інформованими щодо фінансового стану відповідного органу місцевої влади.

- неможливість отримувати повну та об'єктивну інформацію про фінансово-економічний стан позичальників;

- виникнення незаконних фінансових пірамід за рахунок розповсюдження облігацій місцевої позики, що загалом обумовлює негативний вплив місцевих облігацій на фінансовий стан в регіоні. Тому альтернативним варіантом може бути тільки використання засобів позики у виробничо-інвестиційних проектах, що відіграють важливу роль у соціально-економічному розвитку відповідної території та мають конкретну економічну віддачу.

– недовіра населення до будь-яких цінних паперів, що випускають органи державної та місцевої влади, оскільки лише невелика частина заощаджень населення надходить на фінансовий ринок.

– нестача наукових досліджень, присвячених проблемам розвитку і функціонування ринку місцевих запозичень, випуску та розміщення цінних паперів.

При цьому, на нашу думку, найголовнішим щодо удосконалення функціонування ринку місцевих запозичень, зокрема в частині процесу випуску і розміщення місцевих облігацій, є розробка належної нормативно-правової бази, спрямованої на встановлення чітких і послідовних правил здійснення місцевих запозичень і надання місцевих гарантій, а також створення ефективного і безпечного механізму фінансування місцевими органами влади пріоритетних напрямків соціально-економічного розвитку відповідних територій.

Таким чином, місцеві облігаційні позики можуть стати тим інструментом фондового ринку України, що: дозволить профінансувати створення та розвиток вільних економічних зон, сприятиме подальшому його розвитку; стане одним із напрямів легалізації коштів, що знаходяться в тіньовій частині економіки держави та регіонів.

Література:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. №2456-VI. Дата оновлення 09.11.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2456-17> (дата звернення: 15.11.2019).

2. Макарьський Ю. В., Запорожан Д. В. Муніципальні облігації на ринку України. *Научный и производственнопрактический сборник по техническим и естественным наукам.* 2000. №3. URL: http://www.library.ospu.odessa.ua/online/periodic/opu_2000_3/index.htm